

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ВОЙТОВСЬКА ОЛЬГА ВІКТОРІВНА

Допускається до захисту:
в.о. завідувача кафедри
англійської філології
канд. філол. наук, доцент кафедри
_____ О. О. Залужна
підпис
«_____» _____ 2020 р.

ІНХОАТИВНІ ДІЄСЛОВА В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно),

перша англійська

Освітня програма Англійська та друга іноземна мови та літератури

(переклад включно)

Магістерська робота

Науковий керівник:
к. філол. н., доцент кафедри
Залужна Ольга Олексіївна

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали/за шкалою ЄКТ5/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця 2020

АНОТАЦІЯ

Войтовська О. В. Інхоативні дієслова в англійській та українській мовах. Спеціальність 035 Філологія. Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська. Освітня програма Англійська та друга іноземна мови та літератури (переклад включно). Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2020. 99 с.

Магістерську роботу присвячено вивченню семантики та структури інхоативних дієслів в англійській та українській мовах.

Матеріал дослідження складається з англійських та українських інхоативних дієслів, обраних методом суцільної вибірки із лексикографічних джерел української та англійської мов. Обсяг вибірки становить 550 лексичних одиниць (230 – в англійській мові та 320 – в українській).

В актуалізації значення починальності в англійській мові беруть участь різні мовні засоби – лексичні, словотворчі, синтаксичні. Інхоативні дієслова позначають початкову дію, яка виражається на семантичному рівні, а також можуть утворювати своє починальне значення за допомогою постпозитів в англійській мові

та префіксів в українській мові.

Інхоативні дієслова в двох досліджуваних мовах мають низку ізо- та аломорфних ознак, які були виявленні за допомогою розмежування інхоативних дієслів за аналітичним та синтетичним засобами вираження домінантної семи інхоативності. Так як англійська мова відноситься до мов з аналітичною будовою, аналітичні засоби вираження інхоативності характеризуються більшим рівнем продуктивності, ніж синтетичні. У свою чергу, українська мова, яка належить до синтетичних мов, демонструє значну перевагу синтетичних засобів вираження інхоативності над аналітичними.

Ключові слова: інхоативність, дієслово, семантика, словотвір, синтетичність, аналітичність.

SUMMARY

Voitovska O. V. Inchoative Verbs in the English and Ukrainian. Speciality 035 Philology. Specialisation 035.041 Germanic Languages and Literatures (Including Translation), First Language – English. Educational Programme English and Second Foreign Languages and Literatures (Including Translation). Vasyl' Stus Donetsk National University, 2020. 99 p.

The thesis is devoted to the study of inchoative verbs in the English and Ukrainian languages at the level of semantics and structure.

The empiric material of the research includes inchoative verbs, selected by the method of continuous sampling from English and Ukrainian dictionaries. The sample size comprises 550 lexical items (230 in English and 320 in Ukrainian).

Various language means – lexical, word-building, syntactic – take part in actualization of the meaning of originality in English. Inchoative verbs denote the initial action, which is expressed at the semantic level, and can also form their initial meaning with the help of postpositions in English and prefixes in Ukrainian. Also, inchoative verbs in the two studied languages have a number of iso- and allomorphic features, which were identified by distinguishing inchoative verbs by analytical and synthetic means of expression of the dominant seven inchoativity. Since English refers to languages with an analytical structure, analytical means of expressing inchoativity are characterized by a higher level of productivity than synthetic ones. In turn, the Ukrainian language, which belongs to the synthetic languages, demonstrates a significant advantage of synthetic means of expression of inchoativity over analytical ones.

Keywords: inchoativity, verb, semantics, word-building, syntheticity, analyticalness.

ЗМІСТ

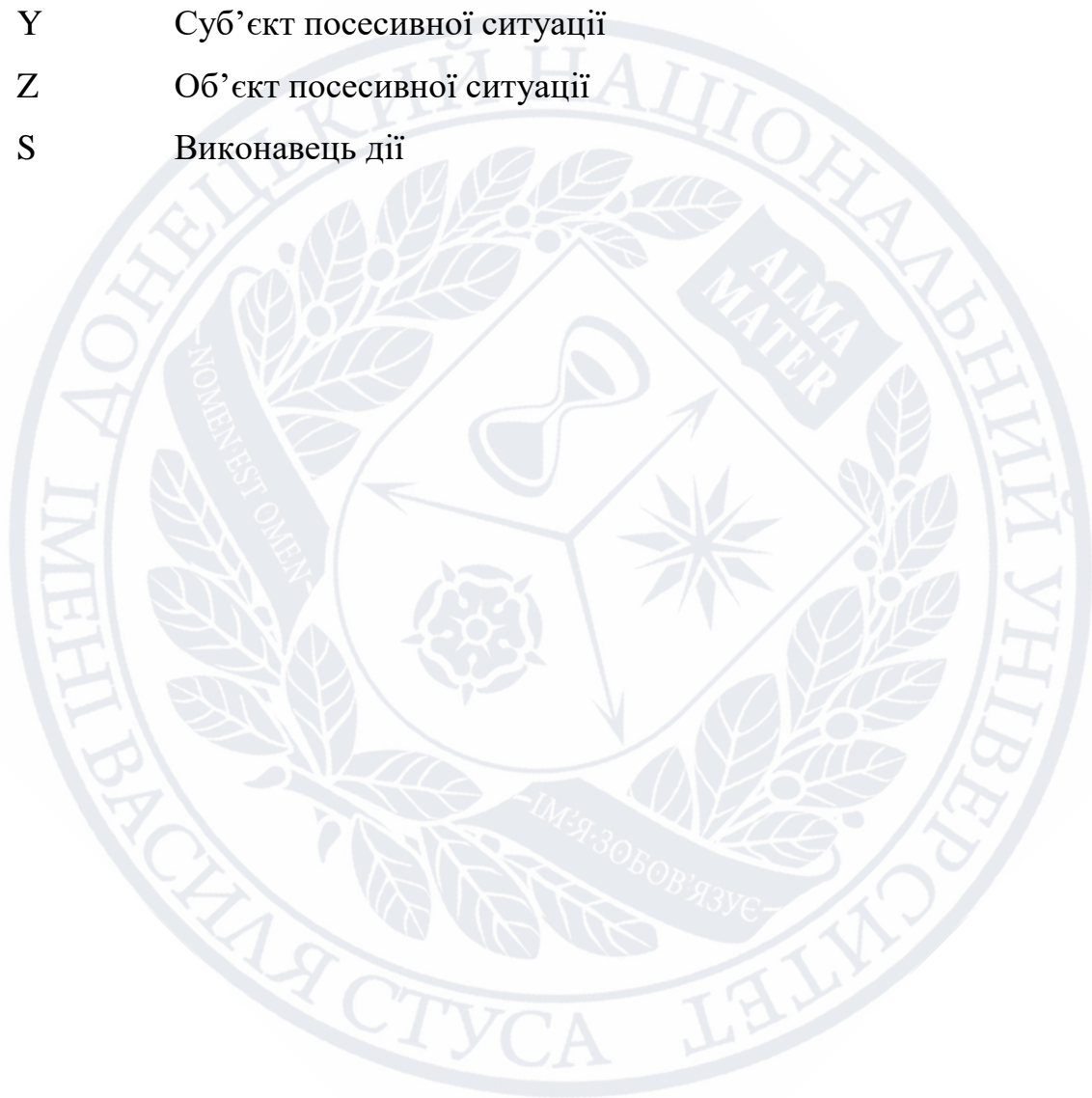
ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	6
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ІНХОАТИВНІ ДІЄСЛОВА В СИСТЕМІ ЛІНГВІСТИЧНИХ КАТЕГОРІЙ.....	12
1.1 Категорія починальності та засоби її вираження.....	12
1.2 Категорія інхоативності як мовне явище.....	14
1.2.1 Аналітичні засоби вираження інхоативності.....	14
1.2.2 Синтетичні засоби вираження інхоативності.....	27
1.3 Додаткові семантичні ознаки інхоативних дієслів.....	32
РОЗДІЛ 2 СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНХОАТИВНИХ ДІЄСЛІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ.....	35
2.1 Стратифікація інхоативних дієслів за рівнем миттєвості.....	35
2.2 Стратифікація інхоативних дієслів за кількістю значень.....	38
2.3 Класифікація інхоативних дієслів, які виражають психоемоційний стан особи.....	43
РОЗДІЛ 3 СЛОВОТВІРНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНХОАТИВНИХ ДІЄСЛІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ.....	53
3.1 Основні принципи словотворення інхоативних дієслів в англійській та українській мовах.....	53
3.1.1 Особливості формування англійських інхоативних дієслів із постпозитами.....	53
3.1.2 Особливості формування українських інхоативних дієслів із префіксами.....	56
3.2 Загальні ознаки утворення різного настання інхоативного значення в англійській та українській мовах.....	59
3.2.1 Формування ступенів настання дії з постпозитами в англійській мові.....	60
3.2.2 Формування ступенів настання дії з префіксами в українській	

	5
мові.....	68
ВИСНОВКИ.....	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	90
СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ.....	98
СПИСОК ТЕКСТОВИХ ДЖЕРЕЛ.....	99

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ІД	Інхоативні дієслова
ІКД	Інхоативні каузативні дієслова
ІПД	Інхоативні посесивні дієслова
ФТ	Формула тлумачення
Х	Каузатор
У	Суб'єкт посесивної ситуації
З	Об'єкт посесивної ситуації
С	Виконавець дії

ВСТУП

Магістерська робота присвячена дослідженню інхоативних дієслів (ІД) в англійській мові, тобто дієслів, які виражають початок дії: англ. *to begin* ‘починати’, *to rise* ‘піднімати’, *to freeze* ‘заморозити’; укр. *озлобити*, *спопелити*, *скривити*.

У сучасній лінгвістиці зростає інтенсивність вивчення лексичних систем у цілому [2; 13; 14; 17; 21; 23; 27; 31; 42; 51; 53; 56; 61; 64; 67; 69; 71; 15; 20; 21; 26;] та дієслівної семантики зокрема [4; 8; 11; 12; 13; 18; 20; 22; 25; 28; 32; 34; 37; 39; 41; 46; 50; 54; 57; 60]. Дана робота досліджує лексичні одиниці англійської та української мов, що зумовлено посиленням інтересом до вивчення категорії інхоативності в англійській та українській мовах.

Під ІД розуміємо перехід у стан, який передбачає становлення стану, і як процес, який асоціюється в уяві з початком, частковістю, тривалістю, завершеністю, інтенсивністю протікання певної дії. При цьому необхідною умовою є зміна старого стану за рахунок появи нових ознак, накопичення яких в визначених межах сприяє переходу до нового стану [34, с. 21]. Аналіз категорії інхоативності як семантично універсального компонента лексичної семантики має важливе значення, так як дане поняття відображає одне з основних і невід’ємних властивостей, предметів і явищ об’єктивної дійсності. Виокремлення і розмежування понятійної категорії інхоативності, дослідження даного семантичного аспекту обумовлюється практичною значущістю – у зв’язку з тим, що дані дієслова описують важливе поняття діяльності людського та навколишнього середовища – початок дії.

При спробі виділення і розгляду категорії інхоативності з точки зору плану вираження і плану змісту проявляється маловивченість даного явища. Перш за все, мова йде про невелике число спеціалізованих досліджень явища інхоативності і, як наслідок, незначної міри вивченості засобів вираження даної категорії, а також внутрішніх і зовнішніх взаємозв’язків. Слід зауважити, що над вивченням дієслова в англійській мові та українській мовах працювало багато закордонних та вітчизняних дослідників, зокрема: М. Г. Божеску [12],

І. Г. Воротнікова [16], О. О. Залужна [20], Ю. С. Маслов [29], Н. А. Навроцька [32], В. П. Недялков [35], І. Ю. Нематова [37], В. А. Педерсен [71], Г. А. Чанишева [44], І. В. Шенцова [46] та багато інших. Утім, незважаючи на значну кількість лінгвістичних робіт, за означеним напрямом спостерігається відсутність окремих робіт із дослідження саме ІД в англійській та українській мовах.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю системного опису семантики та словотвору ІД у зіставному аспекті на засадах сучасного семантичного та словотвірного аналізів мовних одиниць, що детерміновано недостатньою опрацьованістю даної теми в лінгвістиці.

Мета роботи полягає у дослідженні семантичних та словотвірних ознак ІД в англійській та українській мовах. Досягнення мети стає можливим за умови вирішення таких **завдань**:

- визначити відношення категорії починальності до вираження ІД;
- установити природу та сутність категорії інхоативності;
- виявити категоріальні ознаки категорії інхоативності;
- укласти корпус ІД в англійській та українській мовах;
- здійснити семантичний аналіз ІД в англійській та українській мовах;
- здійснити словотвірний аналіз ІД в англійській та українській мовах;
- здійснити кількісний аналіз емпіричного матеріалу з метою виявлення ступеня продуктивності семантичних та словотвірних типів в англійській та українській мовах.

Об’єктом дослідження є інхоативні дієслова в англійській та українській мовах.

Предметом дослідження є семантичні та словотвірні особливості інхоативних дієслів в англійській та українській мовах.

Матеріалом дослідження слугують 550 лексем (230 одиниць в англійській мові та 320 – в українській), отримані методом суцільної вибірки з лексикографічних джерел англійської мови, з-поміж яких, зокрема, «Cambridge Dictionary», «Oxford Advanced Learner’s English Dictionary», «Longman Dictionary

of Contemporary English», «Macmillan Dictionary», «Merriam-Webster dictionary», «The Free Dictionary», «Your Dictionary», «Collins English Dictionary», «Великий тлумачний словник сучасної української мови» за ред. В. Т. Бусела та ін., «Словник української мови» у 10 т. за ред. І. К. Білодіда.

Джерела текстового матеріалу. Корпус текстового матеріалу, на якому вивчалися семантична структура одиниць дослідження, складає 263 приклади вживання аналізованих дієслів у мові (103 речення в англійській мові та 160 речень в українській мові), джерелами якого стали тексти художньої літератури та публіцистики, а також інтернет-ресурси.

Методи дослідження: *дефініційний та компонентний аналіз* – для визначення елементарних сем, встановлення корпусу дослідження, виділення інтегральних і додаткових СО; *словотвірний аналіз* – для встановлення моделей словотворення та їхніх структурних типів; *зіставний метод*, що уможливорює висвітлення спільних і відмінних семантичних, дистрибутивних та стилістичних ознак у складі досліджуваних одиниць в обох мовах; методика побудови *формул тлумачення* – для моделювання семантики одиниць дослідження, що дає можливість урахувати семантичні, синтаксичні та сполучувальні ознаки дієслова; *структурний аналіз* – із метою встановлення кореляції між семантикою та дистрибуцією аналізованих дієслів; *дистрибутивний та контекстологічний аналіз* – для з'ясування лексико-синтаксичної сполучуваності дієслів; *кількісний аналіз* – для виявлення наявності / відсутності, продуктивності / частотності певних структурних і семантичних типів у кожній мові; *описовий метод*, що є підґрунтям для комплексної презентації результатів дослідження.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження викладено в доповіді на Міжвузівській науковій студентській конференції «Зіставне вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур» (ДонНУ ім. В. Стуса, Вінниця, 2018, 2019, 2020 р.). У статті в збірнику студентських наукових статей ДонНУ ім. В. Стуса 2019 року та у статті в міжнародному збірнику студентських наукових статей Кам'янець-Подільського Національного університету імені Івана Огієнка 2019 року.

Публікації. Основні положення магістерської роботи викладено у 5 публікаціях: 1 стаття у збірнику збірника студентських наукових статей ДонНУ ім. В. Стуса 2019 року, 1 стаття у міжнародному збірнику студентських наукових статей Кам'янець-Подільського Національного університету імені Івана Огієнка 2019 року, та у 3 матеріалах доповідей на студентських наукових конференціях.

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури (78 наукових джерел українською, російською, та англійською мовами), списку лексикографічних джерел (12 позицій), джерел текстового матеріалу (10 позицій). Загальний обсяг роботи складає 99 сторінок. Основний текст магістерської роботи викладено на 83 сторінках.

У *Вступі* обґрунтовано актуальність дослідження, висвітлено мету і завдання роботи, окреслено емпіричний матеріал, об'єкт, предмет та методи дослідження, описано структуру магістерської роботи, подано відомості щодо апробації результатів дослідження.

У *першому розділі* «Інхоативні дієслова в системі лінгвістичних категорій» здійснено розгляд теоретичних питань, пов'язаних із вивченням поняття інхоативності, з'ясовано стан дослідження категорії інхоативності на сучасному етапі розвитку лінгвістики, висвітлено різні підходи до вивчення ІД англійської та української мов, здійснено розмежування засобів вираження інхоативності.

У *другому розділі* «Семантичні особливості інхоативних дієслів в англійській та українській мовах» проведено семантичний аналіз лексичних одиниць, здійснено їх поділ на лексико-семантичні групи, визначено їх кількісну характеристику та проаналізовано кількісні дані, що були отримані в результаті дослідження.

У *третьому розділі* «Словотвірні особливості інхоативних дієслів в англійській та українській мовах» проведено словотвірний аналіз лексичних одиниць, запропоновано словотвірну класифікацію дієслів у досліджуваних мов за інхоативним компонентом їхнього значення.

У висновках підбито підсумки проведеного аналізу.

РОЗДІЛ 1

ІНХОАТИВНІ ДІЄСЛОВА В СИСТЕМІ ЛІНГВІСТИЧНИХ КАТЕГОРІЙ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

1.1 Категорія починальності та засоби її вираження

Дослідження засобів вираження починальності набувають, останнім часом, значного поширення [2; 4; 5; 6; 8; 9; 11; 12; 14; 15; 16; 20; 21; 22; 23; 25; 26; 28; 29; 30; 31; 32; 34; 42; 43; 47; 48; 49; 50].

Визначаючи характер починальності дії, постає питання про досліджуваність даної категорії в мовній системі. Враховуючи той факт, що граматична категорія виду англійської мови виявляється зовсім по-іншому, чим в українській мові, постає питання про порівняння англійської мови з українською.

Поняття «починальність» є дещо подібним до поняття «фазовість». Під фазовістю розглядаємо можливість поділення дії на деякі етапи [7, с. 13]. Без сумніву, в англійській мові та українській мовах фазовість представлена дієсловом, адже саме воно виконує головну функцію у реченні – дію. Однією з аспектуальних характеристик починальних дієслів розглядається як один із способів дієслівної дії і виділяється усіма без винятку лінгвістами. Вченими поділяється починальний спосіб дієслівної дії, який характеризується як той, що виражає початок дії [8, с. 121]. Увагу вчених неодноразово привертало лексичне і граматичне вираження починальності [2; 23], їхній зв'язок з категоріями перехідності / неперехідності [6; 7], граничності / неграничності [1], різнобічно аналізувалися фазові (еволютивні і нееволютивні, контактні і неконтактні), серійні (неадвербіальні і адвербіальні) значення і їхні різновиди, а також основні типи дієслів починальності: інхоативи, інгресиви, інцептиви [23]. Особлива увага приділялася співвідношенню аналітичного і синтетичного способів вираження починальності [3; 4] що підкреслює універсальний характер даної категорії не тільки для англійської та української, а й для більшості інших мов [8].

Починальність – це основне фазове значення в протіканні дії або стану. Початкова фаза в явному вигляді і з різним набором засобів вираження виділяється в багатьох мовах, утворюючи самостійне аспектуальне значення починальності [10]. Дієслова починальності – це дієслова доконаного виду, що позначають початок дії або його становлення [5]. Розрізняють еволютивне та нееволютивне значення дієслів починальності [34, с. 12]. Еволютивний тип передбачає початкову перехідну дію, тобто період, протягом якого відбувається поступове накопичення певних властивостей, які ведуть до зміни та появи нової ситуації. Як правило, еволютивні дієслова починальності зв'язані відношенням «дія – результат» [34, с. 13]. Значення даних дієслів поєднується зі значенням справжнього актуального і минулого процесуального часу. Наприклад, англ. *The sun is rising* ‘Сонце піднімається’; укр. *Дитина розплакалась*.

Нееволютивний тип, порівняно з еволютивним, характеризується негативно. Поділяють два підтипи нееволютивних дієслів: контактний та неконтактний. Контактний підтип вказує на момент появи, виникнення ситуації, яка раніше не була згадана [37, с. 11]. Наприклад, англ. *He begins doing his homework* ‘Він починає виконувати своє домашнє завдання’; укр. *Він закричав від страху*. Неконтактний підтип виділяє перші признаки початку дії еволютивного типу. Значення нееволютивних дієслів починальності зазвичай поєднується із значенням дійсного актуального та минулого процесу [35, с. 191]. Наприклад: *The boy started crying* ‘Хлопчик почав плакати’; укр. *Чоловік почервонів від сорому*.

В англійській мові існує багато прислівників, які при поєднанні з дієсловами, утворюють починальне значення, наприклад, англ. *suddenly* ‘раптом’, *then* ‘потім’, *finally* ‘нарешті’, *again* ‘знову’, *once more* ‘ще раз’, *at once* ‘відразу’, *now* ‘зараз’, *soon* ‘згодом’, *at last* ‘нарешті’, *already* ‘вже’, *as soon as* ‘як тільки’, *presently* ‘на даний момент’ [16]. На синтаксичному рівні починальне значення може характеризуватись такими сполучниками як *when* ‘коли’, *as* ‘як’, *while* ‘поки’, *if* ‘якщо’, *so that* ‘так що’, *until* ‘поки’, – а також у складносурядному реченні зі сполучником *and* ‘і’. Українська мова також має ряд прислівників, які

у сполученні із дієсловом виражають починальне значення: *по-перше, раптом, потім, нарешті, знову, ще раз, відразу, зараз, згодом, вже, як тільки, на даний момент*.

Кожен тип підрядного речення, у якому може бути виражене значення починальності, має певні структурно-семантичні особливості, лише за наявності яких з'являється починальне значення [39].

1.2 Категорія інхоативності як мовне явище

Інхоативи – починальні дієслова, які походять від стативів та характеризуються еволютивним починальним значенням. За визначенням Ю. Маслова, інхоативність – це перехід до нової дії, процесу, стану. Даний термін можна ототожнити з терміном «починальність» [29, с. 520]. О. В. Бондарко розглядає інхоативність як один з варіантів починальності, виділяючи крім цього варіанту ще й інгресивну починальність, а також еволютивну [7, с. 95]. Н. Е. Ананьева дотримується точки зору, згідно якої інхоативні дієслова – це ті дієслова, які передають початок дії [3].

При розгляді конкретно саме інхоативного способу слід зазначити роботи вчених Н. С. Авілової [1], Т. Г. Акімової [2], Б. М. Баліна [5], О. В. Бондарко [7], М. Г. Божеску [12], Л. В. Вікторової-Орлової [13], І. Г. Воротнікової [16], О. А. Комарової [22], М. В. Кузнецової [24], Ю. С. Маслова [29]. Інхоативи характеризують еволютивний початок дії, тобто припускають початкову перехідну фазу або період, протягом якого відбувається накопичення певних властивостей, які ведуть до зміни, до появи ситуації. Найчастіше інхоативи припускають наявність плавного, поступового переходу [7].

1.2.1 Аналітичні засоби вираження інхоативності в англійській та українській мовах. Аналітизм висловлює відносини слів у реченні і словосполученнях за допомогою засобів, що лежать поза цими словами. Дана фундаментальна риса всієї побудови мови характерна для її граматичної організації і пов'язана з природою лексичних одиниць [24].

Аналітичні форми в системі дієслова займають в англійській мові значне місце. Різнобічне дослідження аналітичних форм в англійській мові можна

знайти в роботах Т. Г. Акімової, яка поряд з визначенням спільних рис аналітичних конструкцій, встановлює співвідношення форм компонентів аналітичної форми з її загальною семантикою [2].

Розглядаючи починальні аналітичні конструкції, проводиться стилістичне розмежування дієслів-синонімів *to begin* «to start doing something» ‘почати робити щось’, *to commence* «to begin something» ‘почати щось’, *to start* «to do something that you were not doing before, and continue doing it» ‘почати робити щось, що не робив(ла) до цього моменту раніше’. У даних дієсловах-синонімах виявляються відмінності в асоціативній здатності, зокрема їхня здатність поєднуватися з безособовими формами дієслова та іменниками. Вибір вживання в якості другого компонента конструкції інфінітива або герундія обумовлюється вираженими ними значеннями. Інфінітив, в силу своєї природи, виражає абстрактне значення позначаючи дію, але не вказує на його подальший розвиток. Герундій, навпаки, позначаючи більш конкретне значення, виражає дію, вказуючи на його тривалість і процесуальність [9]. Наприклад:

(1) англ. *I **began** by checking out all the library books I would need for my research* [89] ‘Я почав із перевірки всіх бібліотечних книг, які мені знадобляться для мого дослідження’;

(2) англ. *There was none in sight and he **started** to walk in direction of the Park* [97, с. 35] ‘Нікого не було в полі зору і він пішов у напрямку парку’;

(3) англ. *She **commenced** to cry and put the paper in her apron pocket* [96, с. 114] ‘Вона заплакала і поклала лист в кишеню фартуха’.

Дієслова *to begin* і *to start* поєднуються з безособовими формами дієслова, які виражають дію, стан, розумову діяльність, мову, рух та зовнішній прояв емоційного стану. Дієслово *to commence* має досить вузьку асоціативну здатність дієслова, що позначає дію і зовнішній прояв емоційного стану. Це пояснюється, перш за все, стилістичною обмеженістю і, як наслідок, низькою частотністю вживання.

Далі розглядаються аналітичні конструкції, які утворюються за допомогою поєднання дієслів-зв’язок *to come* + інфінітив та *to fall to* + герундій. Незважаючи

на те, яке значення вони виражають, дані конструкції не розглядалися раніше як поєднання з починальним значенням, що, ймовірно, обумовлено низькою частотністю їхнього вживання [37].

При поєднанні дієслова-зв'язки *to come* з інфінітивом, значення несе той же абстрактний характер, що і в конструкціях з дієсловами *to begin* і *to commence*. При перекладі на українську мову дані поєднання передаються переважно за допомогою аналітичних конструкцій з дієсловами 'почати' і 'стати'. Семантичне сполучення дієслова *to come* обмежується незначним числом семантичних груп: розумова діяльність, почуття / емоції, діяльність [37].

Іншим аналітичним засобом вираження семантичної ознаки в англійській мові є словосполучення з дієсловом-зв'язкою *to fall*. У ньому виражається інтенсивність початку переходу в інший стан. Порівняємо: *He fell into a doze* 'він задрімав' та *he began to doze* 'він почав дрімати'. Підставлення дієслова *to begin* в конструкції з дієсловами *to become* і *to fall* підтверджує починальний характер переходу в будь-який стан, який передається цими дієсловами. Порівняємо: *He fell silent* 'він замовчав' – *he began to be silent* 'він почав мовчати'. За даними оксфордського словника, *fall to* має значення 'кинутися' [44]. Отже, дане дієслово-зв'язка в поєднанні з герундієм, виражає не тільки початок дії, а й процесуальність вираження дії, яка супроводжується інтенсивністю. Діапазон семантичного сполучення дієслова-зв'язки *to fall* також характеризується обмеженістю семантичних груп розумова діяльність, мовленнєвий процес, стан. Наприклад:

(4) англ. *He came into the room and shut the door* [88] 'Вона зайшла в кімнату і закрила двері';

(5) англ. *So he sat himself down with his back to a tree, and not for the last time fell to thinking of his country house with its beautiful pantries* [91, с. 192] 'Він сів, спершись спиною об дерево, і в черговий раз став думати про свій заміський будинок з його прекрасними коморами'.

При аналізі семантики зазначених аналітичних засобів вираження інхоативності виділяється семантична ознака «часткового переходу в будь-який

стан» [78]. В англійській мові його розмежування пов'язане з наявністю дієсловом-зв'язкою *to get*, який позначає перехід в інший стан як частковий прояв явища інхоативності. Якщо виходити з цього тлумачення, то виходить, що дана ознака властива і семантиці дієслова *to get* [61]. Однак ілюстровані приклади цього дієслова в різних текстових матеріалах свідчать про те, що для даного дієслова особливо характерно поєднання з дієприкметниками, які перейшли в розряд прикметників і передають стани, що виникли в результаті вчиненої дії, наприклад, *started* 'початий', *worried* 'сумний', *used* 'використаний', *undressed* 'роздягнений', *surrounded* 'оточений', *married* 'одружений' [30]. Для дієслова *to become* властиво поєднання з дієприкметниками *reserved* 'заразервований', *directed* 'направлений', *convinced* 'переконаний', *acclimatized* 'акліматизований', тому розмежувати їхню семантику, виходячи з їхньої сполучуваності з дієприкметниками, неможливо. При розгляді інхоативного значення дієслова *to get* у зв'язку з іншими значеннями цього дієслова виходить, що він вказує на досягнення якоїсь межі, коли новий стан отримується в деякій мірі [8]. Так, наприклад, словосполучення *to get white* 'побіліти' можна розглядати як еквівалент *to make or become white or whiter, especially by bleaching*. [89] 'зробити або стати білим або білішим, особливо відбілюванням' [40]. Словосполучення *to get* з прикметниками або дієприкметниками відрізняються від словосполучень аналогічних прикметників із дієсловом-зв'язкою *to become*, наприклад, *to become dark* 'починати темніти' і *to get dark* 'частково потемніти'. При цьому не можна не відзначити, що словники не фіксують різницю даних дієслів в їхній семантиці і тлумачать їх як «ставати», «робитись» в обох випадках без зазначення конкретного характеру становлення [14].

В ході аналізу вибірки також були виявлені конструкції з дієсловами-зв'язками, які в поєднанні з інфінітивом висловлюють починальне значення, при тому, що їхнім основним значенням є «становлення» [10]. Мова йде про сполучення з дієсловами *to get* 'отримати' і *to grow* 'рости'. Незважаючи на структурну єдність і спільність вираженого значення, дані конструкції мають

певну відмінність, яка ґрунтується на внутрішній семантиці цих зв'язок. Дієслово-зв'язка *to get* в поєднанні з інфінітивом виражає момент початку дії або стану, в той час як *to grow* з інфінітивом позначає поступовий початок дії або стану [2]. Дана відмінність компенсується за рахунок вживання дієслова-зв'язки *to get* в формі тривалого часу.

Семантичне сполучення дієслів-зв'язок *to get* і *to grow* вельми обмежене та одноманітне. Так, дієслово *to get* для утворення починального значення здатне поєднуватися з безособовими формами дієслів, що виражають розумову діяльність, емоційне сприйняття, відношення, володіння, тоді як дієслово *to grow* поєднується лише з однією групою дієслів, що позначають емоційне сприйняття або ставлення. Наприклад:

(6) англ. *It was not long before they **grew** to hate the forest as heartily as they hated the tunnels of the goblins* [100, с. 144] 'Це було незадовго до того, як вони зненавиділи ліс так само сильно, як вони ненавиділи тунелі гоблінів';

(7) англ. *We've been **getting** to know each other* [92, с. 180] 'Ми стали пізнавати один одного ближче'.

Внутрішня семантика дієслова *to grow*, крім основного значення «становлення», включає в себе ознаку поступовості, що значно відрізняє дане дієслово від інших [23]. Більш уживаними, але не менш експресивними є конструкції з дієсловом-зв'язкою *to get*. Єдиною формою вживання даного дієслова для вираження ознаки поступовості служить форма минулого тривалого часу. Дієслово-зв'язка *to become* має здатність поєднуватися з повторюваними прикметниками в порівняльному ступені для вираження поступового, але в той же час інтенсивного переходу в інший стан [3]. Аналіз вибірки показав, що найбільш вживаними і загальними для *to become*, *to get*, *to grow* є прикметники, що позначають природні процеси, зовнішній прояв психофізіологічного стану, вагу, розмір, довжину та описово характеризують людину [25]. Частотність вживання з даними семантичними групами не є однаковою, що пояснюється відмінностями у внутрішній семантиці зв'язок і ступеня допустимості вільного сполучення. Наприклад:

(8) англ. *Outside it was **getting** dark* [95, с. 137] ‘На вулиці ставало темно’;

(9) англ. *No, that is the great fallacy – the wisdom of old men. They do not **grow** wise. They grow.* [96, с. 178] ‘Ні, це велика помилка – мудрість літніх людей. Вони не стають мудrimi. Вони стають обережними’;

(10) англ. *Although I've known him for years, we didn't **become** close friends until recently* [98, с. 62] ‘Хоча я його знаю роками, до недавнього часу ми не стали близькими друзями’.

В англійській мові дуже складно простежити відмінність між аналітичними конструкціями, що виражають інхоативні ознаки поступовості і частковості переходу з одного стану в інший. Це зумовлено, перш за все, структурною і морфологічною схожістю даних інхоативних поєднань. Обом типам конструкцій властиво вживання у функції першого компонента дієслів-зв'язок *to become*, *to get*, *to grow* у формі минулого тривалого / невизначеного часу, що поєднуються з прикметниками в порівняльному ступені або з Participle II [12]. Основною морфологічною відмінністю є одиничне вживання прикметника в конструкції, а також наявність пояснювального показника обставини *a bit* ‘трохи’, *a little* ‘трішки’, *slightly* ‘злегка’ [15].

Семантичне сполучення даних дієслів-зв'язок, представлені такими характеристиками як: фізичний стан, розмір, довжина, вік, емоційний стан, температура, звукові явища [23]. Наприклад:

(11) англ. *The sun was **getting** warmer* [99, с. 88] ‘Сонце стало гріти сильніше’;

(12) англ. *She won the election, **becoming** the first woman to be President of the nation* [87] ‘Вона виграла вибори, ставши першою жінкою, яка стала президентом країни.

При дослідженні інхоативної ознаки завершеності переходу в інший стан було встановлено, що в англійській мові аналітичні засоби вираження представлені широким рядом конструкцій з дієсловами-зв'язками *to become*, *to come*, *to get*, *to grow*, *to go*, *to turn*, що поєднуються з прикметниками в позитивному ступені і значно рідше з дієприкметником. Дані дієслова підрозділяються на дві групи дієслів, які мають тільки сему завершеності (*to turn*,

to go, to come), і дієслова, що виражають дане значення під впливом часового вживання (*to become, to get, to grow*) [30]. При поєднанні з прикметниками дієслова-зв'язки *to turn, to go, to come* здатні висловлювати тільки значення завершення процесу переходу в інший стан, що обумовлено семантикою цих дієслів. Дієслова-зв'язки *to turn, to go, to come* мають вельми обмежене семантичне сполучення, зокрема, вони здатні сполучатися з прикметниками, що позначають норму або відхилення від норми, колір, зовнішній прояв психофізіологічного стану. Наприклад:

(13) англ. *Bilbo almost stopped breathing, and **went** stiff himself* [100, с. 254] 'Білбо майже перестав дихати і скам'янів';

(14) англ. *Informed that the meeting was at the cinema, and that he would have to drive with his wife, he **turned** sulky* [97, с. 238] 'Коли йому повідомили, що зустріч призначена в кіно і що йому доведеться поїхати з дружиною, він образився';

(15) англ. *His dreams **came** true* [97, с. 105] 'Його мрії здійснилися'.

Що стосується конструкції з дієсловами-зв'язками *to become, to get, to grow*, що виражають значення завершеності, то їхнє вживання зводиться до форми минулого невизначеного або доконаного часу. На відміну від аналітичних сполучень з семами поступовості і частковості переходу в інший стан, в даних конструкціях в функції предикативу виступає прикметник тільки в позитивному ступені або Participle II [15].

В англійській мові семантична ознака виражається за допомогою словосполучень дієслова *to begin* з мовними одиницями, що виражають інхоативність. Особливо часто вживається це дієслово з поєднаннями, що містять дієслово-зв'язку *to grow*. Наприклад: *One winter's evening, about five o'clock, just as it **began to grow** dusk [...]* 'Одного зимового вечора, біля п'ятої години, коли тільки-тільки почало сутеніти [...]'. Рідше зустрічаються поєднання типу *began to get dark* 'почало темніти', *began to go mad* 'почав сходити з розуму'. Вживання дієслова *to begin* з мовними одиницями, що містять дієслово *to grow*, пояснюється тим, що *to grow* за своєю семантикою характеризує тривалість

процесу переходу в будь-який стан, який може асоціюватися з початком або кінцем процесу [23]. Іноді можлива сполучуваність дієслова *to begin* зі словосполученнями, що містять дієслово-зв'язку *to become*, наприклад, *it is beginning to become dark* 'починає ставати темно'. Відзначимо, що починальність властива безпосередньо семантиці дієслова *to become* при поєднанні його з прикметниками або іменниками [69]. Порівняння прикладів *it is becoming dark* 'стає темно' та *it is beginning to be dark* 'починає бути темно' підтверджує наявність семантичної ознаки починальності в структурі дієслова *to become*. Це значення у всіх словниках зазначено першим і, отже, є основним.

Семантичне сполучення зв'язок *to become* і *to grow* в конструкціях з семою завершеності охоплює ті ж семантичні групи, що і при вираженні значення поступовості, на відміну від асоціативної дієслова-зв'язки *to get*, яке, в даному випадку, вживається переважно з прикметниками, що позначають колір, норму або відхилення від норми, зовнішній прояв психофізіологічного стану, що істотно позначається на частотності вживання даного типу конструкцій. Наприклад:

(16) англ. *He got red in the face* [89] 'Він почервонів';

(17) англ. *Dolly grew* [87] 'Доллі захвилювалась'.

Перш ніж розглянути категорію інхоативності, виражену за допомогою аналітичних конструкцій, необхідно зупинитися на самому понятті аналітичної конструкції в українській мові і встановити, чим характеризуються дані поєднання слів.

На думку М. М. Гухман, аналітичні конструкції є неподільними як в лексичному, так і граматичному відношеннях [18]. «Лексична неподільність аналітичних конструкцій при наявності потенційної подільності її компонентів проявляється в тому, що носієм лексичного значення всього поєднання в цілому виступає тільки другий компонент поєднання» [18]. Г. К. Садирова називає подібні поєднання «морфологізованими словосполученнями» [43]. Аналітичні конструкції неподільні більшою мірою в граматичному відношенні. Носіями граматичного значення в аналітичних конструкціях виступає допоміжне

дієслово, яке позбавлене лексичного значення (частково або повністю), що втратило лексичну індивідуальність [42].

Але не тільки цей фактор відрізняє аналітичні конструкції від вільних дієслівних словосполучень. В аналітичних конструкціях допоміжне дієслово виступає в одній з особових форм (хоча зустрічаються випадки вживання в неособовій формі), а другий компонент представлений інфінітивом недосконалого виду – в той час як у вільних дієслівних словосполученнях перший компонент вживається в рівній мірі як в особовій, так і неособовій формах, маючи при цьому необмежену властивість поєднання, тобто поєднуватись з різноманітними частинами мови [47].

В українській мові починальне інхотативне значення виражається за допомогою різних аналітичних конструкцій таких, як: *почав плакати, став плакати, давай плакати* та інші. Сюди відносяться такі конструкції:

1) *почати + інфінітив*

Дієслово *почати* є домінантою синонімічного ряду, представленого в інхотативних аналітичних конструкціях з починальним значенням. Це дієслово є найбільш вживаним в порівнянні з іншими починальними дієсловами [13]. З огляду на місце в синонімічному ряду і частотністю вживання, дієслово *почати* має здатність замінювати більшу частину починальних дієслів, часток і префіксів, при цьому загальний зміст висловлювання в більшості випадків не зазнає ніяких змін [21]. Якщо ж зміна має місце, то воно виражається у втраті експресивності і емоційності починальних дієслів, оскільки дієслово *почати* є стилістично нейтральним і абстрактним дієсловом [38]. Аналітичні конструкції з допоміжним дієсловом *почати* здатні висловлювати граматичні значення виду, часу, числа і особи. Наприклад:

(18) укр. *Завтра сіємо на Зеленому клину. Посівматеріали я дістав. Роботу починайте рано* [82];

(19) укр. *Вона прокинулась, **почала** одразу збирати одяг, щоб не розбудити дитину* [82].

Сполучення з дієсловом *почати* є двох видовим, тобто можуть вживатися як в доконаному, так і недоконаному видах [1 с.66]. Якщо дієслово *почати*, як допоміжне дієслово аналітичної конструкції, виступає в формі недоконаного виду, то воно виражає не стільки початковий етап тієї або іншої дії, скільки тривалість і поступовість цього етапу. Наприклад:

(20) укр. *Боярин тим часом **починав** собі все згорда, все похвалявся княжою ласкою* [82].

Допоміжне дієслово *почати* в формі недоконаного виду також може виражати початок повторюваного дії. Наприклад:

(21) укр. *Тільки їй того й треба було, щоб Оксана стала жалітися на попитана [капітана] [...] тут вже вона й **почала**, і **почала*** [82].

Іншими словами, семантичне розходження між дієсловами *починати* і *почати* полягає в тому, що *починати* позначає спробу досягти початку дії, а *почати* висловлює безпосередньо сам факт початку дії. Найчастіше допоміжне дієслово *почати* вживається в минулому часі і стоїть в препозиції [40]. Постпозиційно положення дієслова свідчить про те, що діяч таким чином бажає підкреслити саму дію, а не її початок. Наприклад:

(22) укр. *Вона приходила до мене щодня, а чекати її я починав з ранку* [82].

Семантико-синтаксичною особливістю допоміжного дієслова *почати* є здатність поєднуватися предикативами – як дієслівними, так і недієслівними. Предикативи, що поєднуються з даним дієсловом представлені, головним чином, у формі інфінітива недоконаного виду. Але не слід випускати з уваги вельми часті випадки вживання віддієслівного імені у функції предикатива. Наприклад:

(23) укр. *Інша ж група повинна бути зараз же відправлена на Лису Гору і **починати оточення** негайно* [82].

2) *стати* + інфінітив

Дієслово *стати* є семантично найбільш близьким дієслову *почати*. Це дієслово є єдиним починальним дієсловом, частотність вживання якого перевищує частотність дієслова *почати*. Аналітичні конструкції з даним

допоміжним дієсловом здатні висловлювати граматичні значення виду (тільки доконаного), часу, особи, числа способу. Наприклад:

(24) укр. *Навіть шуки під кінець і ті **стали** його хвалити* [82].

Допоміжне дієслово *стати* в функції предикатного актанта починальної аналітичної конструкції вживається здебільшого в минулому часі, дійсного способу і тільки в стверджувальних реченнях, – оскільки негативні конструкції з даними дієсловом мають істотну відмінність від поєднань з дієсловом *почати*, яке в відмові вчинення дії [45].

Заперечні конструкції з дієсловом *стати* зберігають починальне значення при використанні їх у формі умовного способу. Наприклад:

(25) укр. *Якби ж не вона, я би тебе не **стала** б і запитувати!* [82]

Але слід зазначити, що позитивні поєднання такого роду в умовному способі здатні втрачати починальне значення, якщо у виразі звучить протест або заперечення. Наприклад:

(26) укр. *Щоб я **стала** за тебе **відповідати** поліції?* [82]

При вживанні поєднань з цим дієсловом в наказовому способі або в майбутньому часі втрачається починальне значення. Якщо дані поєднання стоять в майбутньому часі, то їхнє значення уподібнюється значенням граматичної форми майбутнього часу «буду + інфінітив». Наприклад:

(27) укр. *Прилетять сюди дванадцять голубок – всі молоді дівчиці, а слідом за ними тринадцята; **стануть** всі пісні **співати** [...]* [82]

Що стосується асоціативної здатності допоміжного дієслова *стати*, то слід зазначити, що тільки в поєднанні з інфінітивом дане дієслово висловлює починальне значення. Іншими словами, це дієслово не має здатності поєднуватися з віддієслівним іменниками (або іншими частинами мови) для передачі семи починальності [43]. Семантична різноманітність другого компонента конструкції, тобто інфінітива, має такий же широкий діапазон, як і при поєднанні з дієсловом *почати*. Але, незважаючи на семантичну і асоціативну близькість цих дієслів, вони не завжди є взаємозамінними. Їхньою головною відмінністю є те, що дієслово *почати* висловлює лише початок дії, в той час як

дієслову *стати* притаманне вираження не тільки початкового моменту, але і деякого відрізка самої дії [43]. Таким чином, якщо мовець ставить собі за мету підкреслити виникнення нової дії, заміна дієслова *почати* на *стати* видається неможливою;

3) *взятися* + *інфінітив*

Аналітичні конструкції з дієсловом *взятися* висловлюють початок запланованої дії, виникнення якої не супроводжується раптовістю або інтенсивністю. При цьому виконання дії вимагає уваги концентрації. Наприклад:

(28) укр. *Пані Ганна **взялась** роздумувати, хто кого, власне, зараз перехитрив?* [82]

Сполучення з цим дієсловом здатні висловлювати граматичні значення виду, числа, особи, часу і способу. Наприклад:

(29) укр. *Брати вклонилися один одному, зітхнувши, випили і **взялись** сьорбати* [82].

Конструкції з даними дієсловом, як і поєднання з дієсловом *почати*, є двох видовим. При вживанні в формі недоконаного виду даний тип конструкцій виражає не тільки початковий етап дії, але і тривалість цього етапу, або повторюваність дії. Наприклад:

(30) укр. [...] *Настя мусила знов **узятись** за своє житло* [82].

Для вираження починального значення дієслово *взятися* може поєднуватися як з інфінітивом, так і з віддієслівним іменником з префіксом *за-* [37]. Віддієслівне ім'я в функції предикативного компонента в аналітичній конструкції з починальним значенням може бути замінено співвідносним інфінітивом: *взявся за читання листа – почав читати листа*. Але необхідно відзначити, що не завжди можлива зворотна трансформація «інфінітив віддієслівний іменник», оскільки кількість інфінітивів в українській мові значно перевищує число співвідносних віддієслівних іменників.

Семантична сполучуваність дієслова *взятися* представлена досить широким діапазоном семантичних груп неособових форм дієслова, незважаючи на обмеження. Під останніми мається на увазі нездатність даного дієслова

поєднуватися з інфінітивами, що володіють значенням перебування в тому чи іншому стані, зокрема, що виражають емоційний стан і знаходження об'єкта в просторі [35]. Наприклад:

(31) укр. *Потім, стиснувши губи, вона **взялась збирати** і розправляти обгорілі аркуші* [82].

4) *схопитися \ кинутися + інфінітив*

Загальним критерієм, що об'єднує конструкції з дієсловами *схопитися \ кинутися*, є виражене ними значення початку інтенсивної дії. Дані поєднання виражають граматичні значення виду, часу, особи, числа, способу. Дієслово *кинутися* здатне поєднуватися як з неособовими формами дієслова, так і з іменниками в знахідному відмінку з прийменником *в* [39]. Дані поєднання вживаються, головним чином, в минулому часі, що підтверджується аналізом вибірки. Наприклад:

(32) укр. *Думка ця до того підбадьорила генералів, що вони **кинулися відшукувати** чоловіка* [82].

Семантична сполучуваність дієслова *кинутися* є менш різноманітною, ніж у перерахованих вище допоміжних дієслів з починальним значенням. При цьому слід зазначити, що в 90% випадків вживання дієслова *кинутися* поєднується з інфінітивами, що виражають сему руху. Наприклад:

(33) укр. [...] *і бідний чорт **кинувся тікати*** [82].

Аналітичні конструкції з дієсловом *кинутися*, як і аналогічні поєднання з дієсловом *схопитися*, здатні сполучатися з неособовою формою дієслова і віддієслівним іменником у знахідному відмінку з прийменником *в* [46]. Єдиною відмінністю між двома типами конструкцій є вираження ступеня інтенсивності, яке властиве сполученням з дієсловом *схопитися*. У семантиці даного дієслова, крім семантичної ознаки інтенсивності, закладені стилістичні значення емоційності і експресивності. Наприклад:

(34) укр. [...] *але це вселяло йому, проте ж, такий страх, що він **схопився бігти** щодуху* [82].

Дієслово *кинутися* слід розглядати, як абсолютний синонім дієслова *схопитися*, ґрунтуючись на ідентичності висловлюваних ними значень [39]. Наприклад:

(35) укр. *А тим часом старенька, яка дізналася від сусідів, що її теля вкрали, схопилась бігти в відділення* [82].

Дані конструкції відрізняє лише одне, але важлива відмінність, яке полягає в тому, що поєднання з дієсловом *кинутися* має значно меншу частотність вживання, ніж конструкції з дієсловом *схопитися* [14].

Виходячи з опису, наведеного вище, припускаємо, що всі виділені аналітичні засоби вираження інхоативності об'єднані єдиною спільною ознакою переходу з одного стану в інший, що характеризує їхню семантику [12]. Значення конкретних мовних одиниць вказує на певні приватні ознаки процесу переходу в інший стан. Розмежування семантичних ознак аналітичних засобів вираження інхоативності видається доречним, оскільки вони сприяють уточненню значень певних розрядів мовних одиниць. З цієї точки зору інтерес представляє розгляд синтетичних засобів вираження інхоативності.

1.2.2 Синтетичні засоби вираження інхоативності в англійській мові та українській мовах

Що стосується синтетичних засобів вираження інхоативності в англійській мові, то спостереження показали, що поряд з широко представленими аналітичними формами є також і синтетичні форми, які, як виявляється з текстового матеріалу, мало вживані. Відповідно до класифікації фазових дієслів Ю. С. Маслова, інхоативи в англійській мові поділяються на «прості дієслова», «складові дієслова» і «дієслівні фразеологізми» [29, с. 336].

До простих інхоативних дієслів відносяться такі дієслова, як *to begin*, *to commence*, *to inaugurate*, *to initiate*, *to institute*, *to inchoate*, *to launch*, *to start*, кожне з яких має словникове первинне або вторинне значення «почати» [82]. Складові інхоативних дієслів представляють собою поєднання дієслова і післяйменника, при цьому початкове значення дієслова не виражає інхоативної семи [28]. Згідно з даними «Словника активного засвоєння лексики англійської

мови» до порівняльних інхоативних дієслів відносяться *break / burst into* ‘увірватись’, *break out* ‘вирватись’, *bring into* ‘привести в’, *burst out* ‘вибухнути’, *come into* ‘входити’, *enter into* ‘вступати’, *fall to* ‘починати’, *go / set about* ‘приступити до’, *set in* ‘встановлюватись’, *set up* ‘налаштовувати’, *take up* ‘почати’, *take up with* ‘зблизитись з кимось’ [16]. Всі перераховані складові дієслова, за винятком *take up with*, який передає сему завершеності переходу в інший стан, висловлюють починальне інхоативне значення. Наприклад:

(36) англ. *The Code should **come into** effect within 6 months of the law’s adoption by government* [99, 136] ‘Кодекс повинен вступити в силу в протягом 6 місяців після правового прийняття його урядом’;

(37) англ. *Kylie **fell to** her work in silence, but the glamour of the great world was having its effect upon her senses* [90] ‘Кайлі приступила до роботи, але пишність вищого світу робила свій вплив на її почуття’.

Дієслівні фразеологізми, що виражають те чи інше інхоативне значення, являють собою стійкі словосполучення «дієслово + іменник», в яких дієслово саме по собі не несе інхоативної семи. До таких дієслівно-іменникових словосполучень відносяться: *to catch sight of* ‘зиркнути’, *to fall in love* ‘закохатись’, *to set fire* ‘підпалити’, *to take a fancy* ‘захопитись’, *to take possession of* ‘заволодіти’, *to take hold* ‘зацікавити’ і т.д [7]. Наприклад:

(38) англ. *The town of Winterset **took possession of** the castle in 1947.* [86] ‘Місто Вінтерсет заволоділо замком у 1947 році’;

(39) англ. *She **fell in** love with Nick at first sight* [87] ‘Вона закохалася в Ніка з першого погляду’.

Дієслова *break into*, *burst into*, *fall to* зустрічаються лише художній прозі та розмовній мові, англ.

(40) англ. *June **broke into** laughter, her little figure quivered gleefully; she raised her hand, and struck a blow at a muslin curtain* [93, с. 35] ‘Джун розреготалася, її маленька фігурка тремтіла від радісного хвилювання, вона підняла руку і грюкнула нею по мусліновій завісі’;

(41) англ. *Jennie found him crying one day alone in the kitchen, and immediately burst into tears herself* [93, с. 179] ‘Дженні застала його сумуючим весь день на самоті на кухні, і відразу ж розплакалась сама’.

Решта складових дієслів з семою починальності мають більш широку сферу вживання, так як вони здатні вживатися як в художній прозі та усному мовленні, так і в суспільно-політичній та діловій лексиці.

(42) англ. *We could find a little flat in France where we could set up, and I could be running to you* [86] ‘Ми підшукаємо маленьку квартирку в Франції, ти там влаштуєшся, а я буду заїжджати до тебе’.

Крім того, нерідкими є випадки, коли інхоативне значення виражається імпліцитно за допомогою форми майбутнього часу. Наприклад:

(43) англ. *I'll think about it when I get to England* [89] ‘Я подумаю про це, коли приїду до Англії’.

Але, незважаючи на запланованість дії і неперехідність дієслова, не можна стверджувати, що дія в подальшому буде продовжена або завершена. Ще одним засобом вираження інхоативної ознаки є ряд дієслів, що володіють даною семою [14]. Їхня структурна семантична різноманітність дозволяє узагальнити ці дієслова, ґрунтуючись лише на загальній інхоативній ознаці. Наприклад:

(44) англ. *Jennie looked at her mother, and her eyes dimmed with tears* [92, с. 43] ‘Дженні глянула на свою матір, і її очі затуманились сльозами’;

(45) англ. *And upstairs in her room June sat at her open window, where the spring wind came, after its revel across the Park, to cool her hot cheeks and burn her heart* [92, с. 328] ‘А Джун сиділа у себе в кімнаті, і весняний вітерець, нагулявшись досхочу в парку, увірвався у відкрите вікно, охолоджуючи її палаючі щоки спалюючи її серце’.

Але, незважаючи на семантичну різноманітність цих дієслів, можна все ж виділити один клас, об'єднаний загальним значенням зміни кольору обличчя під впливом емоцій або почуттів: *to blanch, to blush, to colour, to flush, to pale* [70, с. 211]. Наприклад:

(46) англ. *She **blanched** at the thought of his suspecting something, and explained as best she could* [92, с. 501] ‘Вона побіліла від згадки про те, що він щось підозрює, і пояснила все, як тільки могла’.

Зіставляючи дієслова з суфіксом *-en* і дану групу, виявляється, що обидві ці групи об'єднує лише інхоативна ознака завершеності переходу з одного стану в інший. Здатність взаємозамінності дієслів однієї групи дієсловами іншої, без внесення стилістичних змін в контекст, дається практично неможливо. Як вже говорилося раніше, сфера вживання суфіксально утворених дієслів досить обширна, в той час як «семантично інхоативні» дієслова зустрічаються лише в художній прозі [37]. Крім того, суфіксальні дієслова є стилістично нейтральними, а семантично інхоативні дієслова несуть в собі певний відтінок емоційності, експресивності та інтенсивності. Ці дієслова переважно відносяться і до високого художнього стилю, що робить неможливим трансформацію такого роду, як: *he blushed-he reddened - he turned red*.

Таким чином, виділення синтетичних засобів вираження інхоативності також підтверджує приналежність англійської мови до відповідної морфологічної структури. Як видно з попереднього опису, інхоативність виражена даними мовними одиницями, спостерігається мало в англійській мові [15].

У порівнянні з англійською, українська мова належить до синтетичних мов, так як її граматичне значення виражається в межах самого слова за допомогою афіксації, внутрішньої флексії та наголосів. В українському мовознавстві проводилася класифікація дієслів за чисто семантичними ознаками. Ряд учених [11], [25], виділили семантичні групи дієслів, розрізняючи їх за способом протікання. Різні ознаки інхоативності дієслів вказувалися в спеціальному дослідженні О. В. Бондарка, де семантика дієслівного слова розглядалася в залежності від виду. При цьому було взято до уваги те, що деякі групи дієслів української мови характеризують не стан, а перехід, в процесі якого виникає новий стан. Доцільно відзначити морфологічні особливості даних мовних одиниць [8, с. 141]. При сполученні афіксів із прикметниками утворюються

дієслова, які позначають дію, яка «робиться, стає кимось або чимось». Більшість дієслів з суфіксами *-(i)ти* утворюються від прикметників та можуть позначати інхоативне значення. Зазвичай ці дієслова характеризуються неперехідністю та недоконаністю виду [7]. До цієї групи дієслів можна віднести такі одиниці, як: *грубіти, брудніти, добріти, старіти, дуріти, міцніти, повніти, твердіти*. Дані дієслова виражають інхоативне значення, наприклад, укр., *грубіти* – *стати грубим*, *брудніти* – *стати брудним*, *добріти* – *стати добрим*, *старіти* – *ставати старим*, *дуріти* – *ставати дурним*, *міцніти* – *ставати міцним*, *повніти* – *ставати повним*, *твердіти* – *ставати твердим*. До дієслів, які виражають інхоативність, також належать ті, які мають *-ну(ти)*, наприклад, укр., *сохнути, в'янути, мокнути, киснути, мерзнути*.

Починальність переходу з одного стану в інший виражається за допомогою приєднання префіксів *за-, по-, про- роз-, при-* до дієслівних основ. Наявність починальної інхоативної семи у дієслів, утворених за допомогою інхоативних префіксів, можна перевірити за допомогою трансформації в аналітичну конструкцію з дієсловом почати: *засміятись* – *почати сміятися*, *розплакатися* – *почати плакати*, *поворухнутись* – *почати рухатися*, *проговорити* – *почати говорити* і т.д. [12].

Тому, аналізуючи вищесказане, синтетичні засоби вираження інхоативного значення в українській та англійській мовах мають значні розбіжності. Перш за все, це – афіксальний та префіксальний спосіб утворення інхоативів, який властивий більшою мірою українській мові, так як в англійській мові даний словотвірний засіб має менш розвинену структуру і схильне до формування тільки одного інхоативного значення.

1.3 Додаткові семантичні ознаки інхоативних дієслів

Інхоативні каузативні дієслова (далі ІКД), наприклад, англ. *to cause* ‘змусити’, *to become* ‘стати’; укр. *заіржавіти, закам’яніти* виражаються формулою тлумачення «Х каузує Y змінити стан» [56]. На сучасному етапі розвитку англійської мови, дієслова в англійській мові з суфіксами *-en, -ify*, перш за все, ергативні та характеризуються каузативною семантикою [20]. Наприклад:

англ. *purify* «to cause, to become pure, to make pure» ‘очищати, привести до чистоти, зробити чистим’, англ. *to burn* «cause to burn» ‘горіти, привести до горіння’. Продуктивним засобом передачі каузативного значення в українській мові є префіксально-суфіксальне утворення із префіксами *за-*, *по-*, *про-*, наприклад: *запліснявіти*, *похолодіти*, *прокидатись* [28].

Інхоативні посесивні дієслова (далі ПІД). Аналіз семантичної структури ПІД в англійській та українській мовах показав, що відношення придбання будь-якого об’єкта представлено великою кількістю значень [20]. Дієслово англ. *to take* ‘брати’ в значенні «приймати щось від чогось»; укр. *прийняти* в значенні «брати від когось або звідкись кого-, що-небудь» позначає ситуацію набуття, яка може бути виражена формулою тлумачення «X починає мати Y, так як погоджується, щоб X казував X мати Y», де X виступає не в якості прямого, а в якості непрямого адресата, оскільки приймає об’єкт, який передається іншою особою, з власної волі, наприклад: англ. *He doesn't know from whom this present is coming. I wouldn't take it* ‘Він не знає від кого цей подарунок. Він не прийме його’; укр. *Маруся прийняла пропозицію свекрухи, аби та тільки залишила її в спокої* [82]. Таким чином, значення «приймати» відрізняється від «отримувати» модальністю, що виявляється в волі суб’єкта, що приймає будь-який предмет від іншої особи [44].

Висновки до розділу 1

Отже, у даному розділі здійснено розгляд теоретичних питань, пов’язаних із вивченням категорії починальності та засобів її вираження, а також категорії інхоативності як одного із видів починальності дії. Також, здійснено дослідження засобів вираження інхотивності та їх додаткових семантичних ознак.

1.В актуалізації значення починальності в англійській мові беруть участь різні мовні засоби – лексичні, словотворчі, синтаксичні. Усі виділені засоби вираження починальності об’єднуються в даній мові на підставі її семантичної і функціональної спільності.

2. ІД характеризуються початком нового стану, процесу або дії. Дані дієслова можна поділити на аналітичні, які мають здатність поєднуватись з безособовими формами та іменниками для утворення нового інхоативного значення та синтетичні, які характеризуються поділом дієслів на прості дієслова, складові дієслова і дієслівні фразеологізми, які, в свою чергу, утворюють нове інхоативне значення. В англійській мові аналітичне вираження дієслова більш поширене ніж синтетичне, коли в українській синтетичне вираження більш поширене за аналітичне.

3. Різниця в асоціативної здатності предикатних актантів в англійській та українських мовах ґрунтується, головним чином, на різних структурах зіставлених мов. Семантична сполучуваність предикатних компонентів інхоативних конструкцій англійської та української мов також має незначну розбіжність. Діапазон семантичних полів в поєднаннях з семами частковості і поступовості в англійській мові представлений великою кількістю семантичних груп, ніж в аналогічних конструкціях української мови.

4. Крім того, виявлені відмінності і на стилістичному рівні, а саме в конструкціях, що виражають значення початку дії. В українській мові поєднання з семою починальності (за винятком конструкцій з дієсловами *почати* і *стати*) відносяться до розмовної мови і фольклору. Безсумнівно, дані конструкції нерідко використовуються авторами в художній прозі, як стилістичний прийом, для додання твору народного колориту, експресивності, емоційності. В англійській мові починальні конструкції (крім сполучень з дієсловами *begin* і *start*) належать тільки книжково-літературному стилю [13]. Дієслова *почати* / *стати* та *begin* / *start* мають подвійну стилістичну віднесеність, тобто вживаються як в літературній, так і розмовній мові. У конструкціях з іншими інхоативними ознаками істотних стилістичних відмінностей не знайдено [16]

5. ІД мають ознаки посесивних та каузативних дієслів. На сучасному етапі розвитку англійської мови, дієслова в англійській мові з суфіксами *-en*, *-ify*, перш за все, ергативні та характеризуються каузативною семантикою. Базова

каузативна ситуація виглядає у ФТ: «Х каузує Y виконувати дію». В свою чергу, посесивна ситуація виражається у ФТ: «Y має Z».

РОЗДІЛ 2

СЕМАНТИКА ІНХОАТИВНИХ ДІЄСЛІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

2.1 Стратифікація ІД англійської та української мов, які позначають різне інхоативне значення за рівнем миттєвості

ІД – це дієслова, як зазначалось раніше, несуть в собі значення починальності. Інхоативність може виражатись на лексичному рівні, тому за допомогою тлумачних словників можна легко визначити чи являється дане дієслово інхоативним [77].

Однак, не дивлячись на те, що всі ІД виражають означають початок дії та її становлення, значення інхоативності може виражатись по-різному. Дану відмінність можна простежити, використавши тлумачний словник англійської мови. Для прикладу порівнюємо значення двох ІД: *to begin* «to start doing something; to do the first part of something» [88] ‘почати щось робити або ж зробити першу частину чогось’ і *to tan* «to make skin pleasantly brown by being in the hot sun» [83] ‘робити шкіру приємно коричневою, перебуваючи на гарячому сонці’. З тлумачення дієслів стає зрозуміло, що два дієслова обидва позначають інхоативне значення, але дієслово *to begin* виражає моментальне інхоативне значення, тоді як дієслово *to tan* виражає поступове інхоативне значення [77].

Тому, із вищезгаданого прикладу можна поділити ІД на 2 групи – дієслова моментального інхоативного настання та дієслова поступового інхоативного настання. Здійснити дану класифікацію можна лише з допомогою тлумачного словника англійської мови, аби якісно оцінити та порівняти значення ІД [77].

До першої групи інхоативних дієслів моментального настання, можна віднести такі ІД англійської мови як:

to commence «to begin something immediately» [84] ‘почати щось негайно’;

to redden «to become red, or to make something red» [84] ‘неочікувано змінити колір шкіри на червоний колір’;

to frighten «to make someone feel afraid» [85] ‘здійснити дію, яка змусить людину відчувати страх’;

to flatten «to make something flat or flatter, or to become flat or flatter» [86] ‘миттєво змінити форму речі до сплюсненого стану’;

to terrify «to make someone extremely afraid» [88] ‘сильно налякати людину’;

to sadden «to make someone feel sad» [86] ‘зробити якусь дію, яка вмить засмутить людину’;

to inchoate «to have ideas, plans, attitudes are only just starting to develop» [85] ‘миттєво почати виконувати плани та цілі’.

До другої групи ІД поступового настання в англійській мові можна віднести такі дієслова як:

to sweeten «to make something sweeter, or become sweeter» [87]; ‘поступово ставити солодшим або робити щось солодшим’;

to freeze «to preserve smth for a long time by keeping it at a very low temperature, or to be preserved in this way» [88] ‘охолоджувати щось до стану замороження’;

to ripen «to cause to become ripe» [89] ‘змінювати свій розмір, в зв’язку з дозріванням’;

to warm «to cause to become warm» [90] ‘зробити теплішою температуру чогось’;

to amplify «to make something louder» [86] ‘зробити щось голоснішим’;

to leanthen «to make something longer, or to become longer» [83] ‘зробити щось довшим чим воно є’;

to liven «make or become more lively or interesting» [84] ‘стати живішим або більш цікавим’.

ІД української мови також можуть бути поділені за рівнем миттєвості. Для прикладу порівнюємо значення двох ІД української мови: *запускати* «примушувати злетіти вгору» [82] та *дозріти* «ставати стиглим, спілим» [82]. З тлумачного словника зрозуміло, що дані дієслова позначають різні рівні миттєвості, а саме дієслова *запускати* належить до групи моментального інхоативного настання, тоді як дієслово *дозріти* належить до групи поступового інхоативного настання [77].

До першої групи інхоативних дієслів моментального настання, можна віднести такі ІД української мови як:

злякатись «відчути ляк, страх» [82];

побігти «почати швидко рухатися» [82];

закричати «голосно вигукнути» [82];

розсміятись «почати сміятися» [82];

застрибати «почати швидко рухатися, піднімаючись і опускаючись» [82];

посміхнутись «складатися в усмішку, прибирати виразу усмішки» [82];

посумніти «ставати сумним» [82];

запускати «примушувати злетіти вгору» [82];

розплакатись «почати сильно плакати» [82];

заметушитись «почати метушитися» [82];

задзвеніти «почати дзвеніти, утворюючи звуки, схожі на дзенькіт» [82];

вигукнути «голосно викрикувати слово, фразу, видавати звук, що передає певне почуття» [82];

захотіти «виявити бажання відчути потребу в чомусь» [82].

До другої групи ІД поступового настання в українській мові можна віднести такі дієслова як:

почервоніти «робитися червоним від припливу крові до шкіри» [82];

дозріти «ставати стиглим, спілим» [82];

постаріти «ставати старим» [82];

помолодіти «стати моложавим» [82];

покращити «робити кращим, досконалішим якістю, властивістю» [82];

відслідкувати «дивитися на те, що переміщується, рухається; стежити» [82];

потепліти «стати теплим, теплішим» [82];

затвердіти «стати твердим або твердішим» [82];

солодшати «ставати солодким, солодшим» [82];

живішати «робитися, ставати живішим» [82];

поласувати «їсти що-небудь смачне» [82];

видумувати «вигадувати, придумувати щось, когось» [82];

покохати «відчути, виявити глибоку сердечну прихильність, потяг до особи іншої статі» [82];

відраховувати «рахуючи, відділяти, відокремлювати частину кого-, чого-небудь» [82];

черствіти «ставати черствим» [82].

Таблиця 2.1

Рівень миттєвості в інхоативних дієсловах

Мови	Англійська		Українська		Приклади
	Кільк. один.	%	Кільк. один.	%	
Лексико-семантична група					
Дієслова з моментальним інхоативним значенням	83	35	93	27	англ. <i>to frighten</i> ‘налякати’, укр. <i>закричати</i>
Дієслова з поступовим інхоативним значенням	147	65	227	73	англ. <i>to sweeten</i> ‘посолодити’ укр. <i>дозріти</i>
Всього	230	100	320	100	

Усього було виявлено 550 ІД в англійській та українській мовах. Згідно з результатами семантичного аналізу, група ІД із поступовим настанням виявилась репрезентивнішою за першу групу однаково в англійській та українській мовах. Найбільш численною групою є ІД англійської з поступовим інхоативним значенням, що становить 65% та ІД української мови, що становить 73% від загальної вибірки. Дієслова із моментальним інхоативним значенням складають 35% в англійській мові та 27% в українській мові.

2.2 Стратифікація інхоативних дієслів за кількістю значень

Усі ІД мають починальне значення, однак більшість ІД мають інше значення, включаючи інхоативне. Звертаючись до тлумачного словника

англійської мови можна простежити, що досить велика кількість ІД мають декілька значень. Тому, усі ІД можна поділити на 2 групи – власне інхоативні дієслова та квазі інхоативні дієслова.

Під власне інхоативними дієсловами маються на увазі ті дієслова, які мають тільки інхоативне значення, в даному випадку починальне. У семантичній структурі власне інхоативних дієслів починальне значення являється домінантою, тобто сталим значенням, і, як правило, найбільш частотним.

В англійській мові єдине починальне значення можна зустріти в наступних реченнях:

(47) англ. *In desperation he **started** to address the crowd* [88] ‘У відчаї він почав звертатись до натовпу’;

(48) англ. *She decided to **freeze** the remains of meat to cook soup next week* [85] ‘Вона вирішила заморозити залишки м’яса, щоб зварити суп на наступному тижні’.

До першої групи можна віднести такі ІД як:

to commence «to begin something» ‘почати щось’;

to initiate «to teach someone about an area of knowledge» ‘навчити когось області знань’;

to start «to begin doing something» ‘почати щось робити’;

to begin «to start to happen or exist» ‘почати відбуватись або існувати’;

to get «to obtain, buy, or earn something» ‘отримати, купити або заробити щось’;

to freeze «if you freeze something, you lower its temperature below 0°C, causing it to become cold and often hard, and if something freezes, its temperature goes below 0°C» ‘якщо ви щось заморожуєте, ви понижуєте його температуру до 0°C, в результаті чого це стає холодним і, зазвичай, твердим, і якщо щось замерзає, його температура стає нижчою 0°C’;

to rise «to move upwards» ‘рухатись вверх’;

to sicken «to become ill» ‘захворіти’;

to bristle «to react angrily» ‘реагувати сердито’.

В українській мові, в свою чергу, єдине значення починальності виражають ІД в наступних реченнях:

(49) укр. Улянка ще тільки **починала** ту боротьбу, з якої Дарка вже виходила з перемогою [82];

(50) укр. Потім Сіробаба **запускає** свій біплан. Всі дивляться, як курява здійснюється від його гвинта [82].

До власне ІД можна віднести такі дієслова української мови:

почати «приступати до якої-небудь дії, братися за якусь справу»;

запускати «примушувати злетіти вгору»;

задумати «планувати, вирішувати, мати намір щось зробити»;

закортити «дуже хотітися, бажатися, тягти до чогось»;

закінчити «доводити що-небудь до кінця, до завершення, кінчати»;

захотіти «виявити бажання відчувати потребу в чомусь»;

створити «давати життя, існування чому-небудь, формувати що-небудь»;

перезапустити «заново примушувати злетіти вгору»;

започаткувати «покласти початок чому-небудь».

Квазі інхоативні дієслова — це дієслова, які мають декілька значень, включаючи інхоативне.

В англійській мові приклади квазі ІД можна зустріти в наступних реченнях:

(51) англ. *The night train bore her to Chicago, the old life had ended and the new one had **begun*** [88] ‘Нічний експрес забрав її в Чикаго, старе життя закінчилося і почалось нове’;

(52) англ. *To **initiate** the process the Carter Center invited notable scholars from India, Pakistan and Kashmir* [89] ‘Щоб почати процес, Картер Центр запросив знаменитих вчених з Індії, Пакистану і Кашміру’;

(53) англ. *He **inaugurated** a new policy* [86] ‘Він поклав початок новій політиці’.

До даної групи можна віднести такі ІД англійської мови як:

to initiate «to cause something to begin» ‘заставити щось почати’;

to dry «to become dry, or to make something become dry» ‘висохнути чи зробити щось сухим’;

to commence «to begin something» ‘почати щось’;

to melt «to turn from something solid into something soft or liquid, or to cause something to do this» ‘перетворитися з чогось твердого у щось м'яке або рідке, або змусити зробити це’;

to tan «to become brown, or to make someone's body or skin, etc. brown, from being in the sun» ‘стати коричневим, або зробити чиєсь тіло або шкіру і т. д. коричневими від перебування на сонці’;

to burn «to be hurt, damaged, or destroyed by fire or extreme heat, or to cause this to happen» ‘бути пошкодженим або знищеним вогнем або надзвичайною спекою або викликати це’;

to purify «to remove bad substances from something to make it pure» ‘видаляти шкідливі речовини з чогось, щоб зробити щось чистим’;

to launch «to begin something such as a plan or introduce something new such as a product» ‘розпочати щось таке, як план або ввести щось нове, наприклад, продукт’.

Щодо української мови, квазі ІД представлені в наступних реченнях:

(54) укр. Уляна чистила картоплю, все ще надіючись на допомогу невістки, а та собі **скинула** халат і **вмостилася** на сонці загорати [82];

(55) укр. Під його руками на корі тихо шиплять і **тануть** синюваті зернятка паморозі [82].

До даної групи можна віднести такі ІД української мови як:

засмагати «набувати смуглого, темного кольору під дією сонячного проміння й вітру»;

запалати «почати палати, горіти; спалахнути яскравим полум'ям»;

очищати «звільняючи від бруду, сміття і т. ін., робити чистим»;

бруднішати «ставати, робитися брудним»;

темніти «ставати темним або темнішим»;

червоніти «ставати, робитися червоним»;

фарбувати «покривати чи просочувати щось фарбою або речовиною, що містить фарбу»;

придумувати «гадаючи, міркуючи, додумуватись до чого-небудь»;

зацікавити «викликати цікавість у кого-небудь, привертати чинюсь увагу»;

затримати «залишати, утримувати кого-, що-небудь на якийсь час у певному місці, положенні»;

забудовувати «займати яку-небудь ділянку будівлями»;

вилікувати «лікуючи, позбавляти хвороби, недуги; робити здоровим».

Таблиця 2.2

Кількість значень в інхоативних дієсловах

Мови Лексико-семантична група	Англійська		Українська		Приклади
	Кільк. один.	%	Кільк. один.	%	
Власне ІД	42	17,65	85	23,8	англ. <i>to commence</i> ‘почати щось’, укр. <i>запускати</i>
Квазі ІД	188	82,35	235	76,2	англ. <i>to tan</i> ‘засмагати’, укр. <i>темніти</i>
Всього	230	100	320	100	

Усього було виявлено 550 ІД в англійській та українській мовах (230 в англійській та 320 в українській). Отож, в англійській та українській мові найбільш поширеною є група квазі ІД є група квазі ІД, які окрім інхоативного значення мають інше значення (82,35% в англійській мові та 76,2% в українській мові), напр., англ. *to ripen* ‘дозрівати’, *to discolor* ‘знебарвлювати’; укр. *покращувати*, *старіти*. Найменш чисельною групою є власне ІД, які мають тільки починальне значення (17,65% в англійській мові та 23,8% в українській мові), наприклад, англ. *to rise* ‘виникати’, *to commence* ‘розпочати’; укр. *запустити*, *виникнути*.

2.3 Класифікація інхоативних дієслів, які виражають психоемоційний стан особи

Емоції – це особливий психологічний стан людини, що проявляється у формі переживань, почуттів, емоцій та почуттів [82]. Майже всі психічні стани та процеси супроводжуються емоціями, вираженими тим чи іншим чином. Вони дають можливість людині оцінити все, що відбувається навколо і всередині неї.

Дієслова, представлені в цій тематичній групі, представляють різні емоції та психоемоційні стани. Мотивація вивчення семантичного значення англійських та українських дієслів із психологічними та емоційними наслідками полягає в тому, що більшість літературних текстів мають переважно описовий характер, а предметом дослідження є дієслова, що виражають індивідуальні емоції чи різний комплекс емоцій, такі як почуття кохання, радість, горе, ненависть, вдячність і так далі. Семантичний аналіз психоемоційних ІД можна здійснити за допомогою їхніх тлумачних характеристик. Наприклад, англійською *to enamour* «to fall in love with someone» [86] ‘закохатись в когось’; українською *закохатись* «пройматися почуттям кохання, пристрасстю до кого-небудь» [82] вміщують в собі інхоативне явище початку нового почуття, яке можна класифікувати до відповідної даному дієслову підгрупи. Дослідження семантичних особливостей інхоативних дієслів, що виражають психологічний та емоційний стан людей, має на меті відокремити емоції та почуття, які може пережити людина. Традиційно, емоції можна поділити на 4 загальні групи – страх, радість, сум та гнів [33]. Емпіричний корпус ІД, які виражають психоемоційний стан особи, складається із 72 слів.

За допомогою тлумачного словника, можна розділити емоції людини на 9 груп задля того, щоб точніше здійснити поділ дієслів на групи:

1. Радість – почуття задоволення, втіха, приємність [82]. Емоція **радісті** представлена в наступному реченні:

(56) англ. *I bet I know something that will **perk up** your ears: Rob is single again!* [89] ‘Б’юсь об заклад, я знаю щось, що звеселить тебе: Роб знову неодружений’.

До даної підгрупи можемо віднести такі ІД, як:

to perk «to make or become more lively, energetic, attentive, cheerful, dynamic, etc» ‘зробити або стати більш жвавими, енергійними, уважними, веселими, динамічними тощо’;

to cheer up «to become happier or experience improvement in one's mood, especially when sad» ‘стати щасливішим або відчувати поліпшення свого настрою, особливо коли сумно’;

to liven up «to cause a situation to become more animated or exciting» ‘зробити ситуацію стала більш живішою чи захоплюючою’.

2. Зацікавленість – процес викликання інтересу у кого-небудь, привертання чийсь уваги [82]. Наприклад:

(57) англ. *Don't just **latch** on to the latest fashion trends* [89] ‘Не цікався лише останніми трендами моди.’

До цієї групи відносяться такі ІД:

to latch «to pay attention to something and be interested in something» ‘звертати на щось увагу або бути зацікавленим в чомусь’;

to concern «to focus one's care or attention on someone or something; to assume a feeling of responsibility for someone or something» ‘зосередити свою турботу чи увагу на комусь чи чомусь; прийняти почуття відповідальності за когось або щось’.

3. Гнів – почуття сильного обурення; стан нервового збудження, роздратування [82]. Емоцію гніву можна відстежити в наступному реченні:

(58) англ. *She really **flipped out** when she realized that she had won first prize* [89] ‘Вона справді вибухнула, коли зрозуміла, що виграла перший приз’.

До цієї групи відносяться такі ІД:

to flip out «react very strongly or wildly, as with anger, surprise, or excitement; also, go crazy» ‘реагувати дуже сильно або дико, наче з гнівом, здивуванням чи хвилюванням; збожеволіти’;

to enrage «make (someone) very angry» ‘змусити когось стати дуже злим’;

to bristle «to show anger or defiance» ‘проявляти гнів чи непокору’.

4. Страждання – вияв фізичного чи морального болю [82]. Дана емоція зображена в наступному реченні: . Наприклад:

(59) англ. *When morale drops, the company's performance **suffers*** [89] ‘Коли моральний дух падає, продуктивність компанії страждає’.

До цієї групи відносяться такі ІД:

to suffer «to experience, undergo, or feel something painful, injurious, or unpleasant» ‘переживати або відчувати щось болюче, шкідливе або неприємне’;

to grieve «to feel great sorrow» ‘відчувати або виражати велику печаль’;

to writhe «to suffer emotional or physical distress, as from embarrassment or anguish» ‘страждати емоційним або фізичним переживанням, наприклад від збентеження чи мук’.

5. Вина – негативний вчинок або злочин; причетність до них або до чогось неприємного, що сталося [82]

(60) англ. *I **blushed** with embarrassment when the teacher caught me not paying attention in class and yelled at me* [89] ‘Я почервонів від збентеження, коли вчитель застав мене не уважного на уроці і накричав на мене’ .

До цієї групи відноситься лише одне ІД *to blush* «to become red in the face, especially from modesty, embarrassment, or shame» ‘почервоніти на обличчі, особливо від скромності, збентеження чи сорому’.

6. Любов – почуття глибокої сердечної прихильності до особи іншої статі [82]. Наприклад:

(61) англ. *It is not difficult to see why Edward is **enamoured** of her* [89] ‘Неважко зрозуміти, чому Едвард закоханий у неї’.

До даної підгрупи відноситься лише одне дієслово – *to enamour* «to inspire with love; captivate; to charm» ‘надихати любов’ю, захопити, зачарувати’.

7. Втома – послаблення сил, викликане напруженою фізичною або розумовою працею, тривалим рухом [82]. Наприклад:

(62) англ. *The public is becoming **sickened** by these pictures of violence and death* [89] ‘Громадськості стає нудно від цих картин насильства та смерті’.

До цієї групи відносяться такі ІД:

to knacker «to make somebody very tired» ‘зробити когось дуже втомленим’;

to sicken «to make or become sick, nauseated, or disgusted» ‘змусити когось або самому захворіти, нудити або огидувати’;

to weary «to make or become discontented or impatient, esp by the long continuance of something» ‘зробити когось або стати незадоволеним чи нетерплячим, особливо тривалим продовженням чогось’.

8. Жадність – риса людини, яка дуже бажає чогось, прагне до чого-небудь; охоча до чогось [82]. Наприклад:

(63) англ. *He had been sober for nearly 20 years, but he **relapsed** into heavy drinking after the death of his daughter* [89] ‘Він був тверезий майже 20 років, але після смерті дочки він знову повернувся в сильне пияцтво’

До цієї групи відносяться такі ІД:

to coarsen «to become very greedy or less polite and often offensive in the way they behave» ‘стати дуже жадібним або менш ввічливим і часто образливим у поведінці’;

to relapse «to lapse back into a former state or condition, esp one involving bad habits» ‘повернутися до колишнього стану, особливо, якщо це стосується шкідливих звичок’.

9. Врівноваженість – емоція людини, яка уміє володіти собою, відзначається витримкою; стримана [82]. Наприклад:

(64) англ. *I breathed in slowly, trying to **calm** myself* [89] ‘Я повільно вдихнув, намагаючись заспокоїтись’.

До даної підгрупи можемо віднести такі ІД, як:

to calm «to make somebody/something become quiet and more relaxed, especially after strong emotion or excitement» ‘змусити когось / щось стати тихим і розслабленим, особливо після сильних емоцій або хвилювання’;

to settle «to place and relax or arrange in a desired position» ‘розміститися і розслабитися в зручному положенні’;

to unwind «to free (someone) of nervous tension or pent-up energy» ‘звільнити (когось) від нервової напруги або накопиченої енергії’.

Дієслова інхоативної семантики української мови виражають такі емоції, як радість, зацікавленість, страждання, сум, гнів, вину, сором, огиду.

1. Емоція радісті виражається за допомогою наступних ІД. Наприклад:

(65) укр. *В нашій гаї, в нашій полі Зацвітуть рясні квітки, І минеться сум недолі, **Звеселішають** думки!* [82]

До даної підгрупи можна віднести такі дієслова:

звеселішати «стати веселішим»;

зрадіти «відчути радість»;

повеселіти «робитися, ставати веселим»;

ощасливити «робити кого-небудь щасливим»;

розважатись «займаючись розмовами, справами і т. ін., відволікатися від чогось гнітючого, важкого, неприємного»;

потішатися «знаходити в кому-, чому-небудь задоволення, радість; тішитися»;

стішитись «зазнати радості, утіхи; зрадіти; заспокоїтися»;

урадуватись «зрадіти».

7. Зацікавленість виражається за допомогою наступних ІД. Наприклад:

(66) укр. *Я **зацікавився** спортом, як і кожний хлопець на моєму місці, але таланти виявив пізніше, коли працював уже на заводі* [82].

До даної підгрупи можна віднести такі дієслова:

зацікавитись «відчувати, виявляти цікавість, увагу до кого-, чого-небудь»;

вабитись «спокушатися, мати потяг до кого-, чого-небудь»;

вражатись «бути чимось приємно або неприємно враженням; дивуватися»;

подивлятись «дивитися час від часу; поглядати»;

поінтересуватись «відчувати, виявляти цікавість, увагу до кого-, чого-небудь»;

приглянутись «пильно, уважно дивитися, вдивлятися, намагаючись краще розглядіти або впізнати кого-, що-небудь»;

придивлятись «пильно, уважно дивитися, вдивлятися, намагаючись краще розглядіти або впізнати кого-, що-небудь».

8. Емоція страху виражається за допомогою наступних ІД, наприклад, укр.:
(67) укр. *Зажахались* яничари. *Хто був живий – пустивсь навітч* [82].

До даної групи належать такі ІД:

зажахатися «почати жахатися»;

злякатися «відчути ляк, страх; перелякатися»;

налякатися «відчути переляк, страх; злякатися»;

страшитися «відчувати страх перед ким-, чим-небудь, боятися когось, чогось; лякатися»;

потривожитися «тривожитися якийсь час»;

вжахнути «викликати в когось почуття переляку, жаху».

9. Дієслова групи страждання можна побачити в наступному реченні.

Наприклад:

(68) укр. *Зовсім зачучверів* він. [82]

До даної групи належать наступні ІД:

зачахнути «стати чахлим, зав'янути»;

зачучверіти «ослабнути, одночасно споганівши»;

застраждати «зазнавати сильного фізичного болю, мучитися від нього»;

згорювати «прожити життя у горі»;

змучитися «втрачаючи сили, стомлюватися, виснажуватися фізично»;

змордувати «завдавати комусь фізичного болю або моральних страждань»;

загинутися «умирати, гинути, звичайно передчасно (від нещасного випадку, в бою і т. ін.)» ;

потерпати «відчувати страх перед ким-, чим-небудь; боятися»;

погибнути «переставати жити; вмерти, пропасти»;

з'їстися «сваритися, загострювати стосунки».

10. ІД емоції суму виражаються за допомогою наступних дієслів.

Наприклад:

(69) укр. *Оженився, то вже й зажурився. Не женився – не журився.* [82]

До даної групи належать наступні ІД:

зажебоніти «почати жебоніти; залепетати»;

похмуритися «стати похмурим, затягтися хмарами»;
присмутитися «стати трохи смутним; трохи засмутитися»;
посмутніти «стати смутним; засмутитися»;
розсмуватися «почати сумувати; зажуритися»;
опечалюватися «ставати смутним, невеселим»;
притьмарюватися «ставати трохи темнішим або не дуже яскравим, світлим».

11. ІД емоції гніву виражаються за допомогою наступних слів. Наприклад: (70) укр. *На залицяння молодих, забаскаличившись, мовчала.* [82]
 До даної групи належать такі ІД:
залютувати «почати лютувати, виражаючи люті словами або вчинками»;
забаскаличитися «упертися, затятися» ;
розлючуватися «ставати дуже роздратованим, лютим, озлобленим; дуже сердитися, гніватися»;
біснуватися «бути в стані великого збудження, роздратування; лютувати»;
роззвірити «стати злим, роздратованим, шаленим, немов звір»;
навіженіти «втрачати розум, божеволіти»;
розходитися «залишаючи місце збору, перебування, іти в різні боки, місця (про всіх або багатьох)»;
оскаженіти «від гніву, люті і т. ін. стати нестямним, несамовитим; до краю розізлитися, розлютуватися»;
осатаніти «до краю розізлитися, розлютитися».

12. ІД емоції сорому виражаються за допомогою наступних прикладів. Наприклад:

(71) укр. *Роман засоромлюється й мовчить: слово «м'ясо» він вимовляє «мясо»* [82].

До даної групи належать такі ІД:
засоромитися «відчувати сором, зніяковіння, збентеження і т. ін. перед ким-небудь або від чогось»;

зняковіти «відчути ніяковість, збентеження, сором; збентежитися, засоромитися»;

знітितись «згинаючись, пригинаючись, зіщулюватися, скорчуватися»;

сконфузитись «робитися, ставати ніяковим; приходити в стан зніяковіння»;

бентежитись «хвилюватися, тривожитися».

Таблиця 2.3

**Емоційни стан, який позначають інхоативні дієслова
англійської та української мов**

Мови	Англійська		Українська		Приклади
	Кільк. один.	%	Кільк. один.	%	
Страждання	3	14,21	10	19,61	англ. <i>to suffer</i> ‘страждати’, укр. <i>згорювати</i>
Гнів	3	14,21	9	17,65	англ. <i>to flip out</i> ‘вибухнути’, укр. <i>біснуватись</i>
Радість	3	14,21	8	15,69	англ. <i>to perk</i> ‘звеселішати’, укр. <i>зрадіти</i>
Зацікавленість	2	9,52	7	13,73	англ. <i>to latch</i> ‘зацікаватись’, укр. <i>вражитись</i>
Любов	1	4,76	2	3,5	англ. <i>to enamour</i> ‘закохатись’, укр. <i>полюбити</i>
Сум	-		7	13,73	укр. <i>посмутніти</i>
Страх	-		6	11,76	укр. <i>злякатись</i>
Сором	-		5	6,3	укр. <i>зняковіти</i>
Втома	3	14,21	-	-	англ. <i>sicken</i> ‘відчувати втому’
Врівноваженість	3	14,21	-	-	англ. <i>to calm</i> ‘розслабитись’
Жадність	2	9,52	-	-	англ. <i>to relapse</i> ‘відчувати

					жадність'
Вина	1	4,76	-	-	англ. <i>to blush</i> 'почервоніти'
Всього	21	100	54	100	

Кількість емпіричного матеріалу ІД, які позначають психоемоційний стан особи, складає 21 лексему в англійській та 54 лексеми в українській мовах. Було виявлено, що не у всіх мовах дослідження виявляються еквіваленти до дієслів, які виражають психоемоційний стан. Наприклад, серед ІД англійської мови не виявлено такого, яке виражає страх та сором. Що стосується української мови, не виявлено ІД, що виражають врівноваження та втому. У результаті дослідження виявлено, що ІД, які виражають психоемоційний стан, мають більшу чисельність в українській мові, ніж в англійській: серед дієслів англійської мови виявлено найбільшу кількість ІД емоцій радості, гніву, страждання, втоми та врівноваження, що становить 14,21% від загальної кількості емпіричного матеріалу. Далі йдуть ІД з емоціями жадібності та зацікавленості (9,52%). Найменш за кількістю нараховано ІД з емоціями любові та вини, що становить 4,76% від загальної кількості вибірки.

В українській мові найбільшими за кількістю є ІД з емоціями горя (19,61%). Наступними йдуть емоції гніву, що становить 17,65% від кількості емпіричного матеріалу. ІД з емоцією радості становить 15,69%. Однакову кількість становлять емоції зацікавленості та суму (13,73%). ІД з емоцією страху йдуть наступними, емоції страху становлять 11,76% від кількості емпіричного матеріалу. Найменшу кількість становить емоція сорому (9,8%).

Висновки до розділу 2

У даному розділі запропоновано лексико-семантичний розподіл ІД на групи, визначено кількісну характеристику та проаналізовано кількісні дані ІД, що були отримані в результаті їхнього дослідження.

1. Отже, ІД англійської та української мов можна поділити на 3 класифікації, які, в свою чергу, описують семантичні ознаки даних дієслів.

2. Стратифікація ІД за рівнем миттєвості описує дієслова, які виражають різні рівні настання та поділяє їх на ІД моментального та поступового настання. Дана група характеризується як найбільш репрезентативна, адже до неї були залучені усі 550 лексем англійської та української мов (230 в англійській та 320 в українській мовах), отримані методом загальної вибірки. Найбільш численною групою є ІД англійської мови з поступовим інхоативним значенням, коли в українській мові переважають ІД з моментальним інхоативним значенням.

3. Стратифікація ІД за кількістю значень включає в себе власне ІД, які мають тільки починальне значення та квазі ІД, які окрім починального мають інше значення. До даної групи були залучені усі 550 лексем англійської та української мов (230 дієслів англійської та 320 дієслів української). В англійській та українській мовах найбільш поширеними є квазі ІД. Щодо власне ІД, їх чисельність є найменшою в обох порівнюваних мовах.

4. Враховуючи, що багато ІД англійської та української мов можуть виражати їх психоемоційний стан особи (21 лексема в англійській мові та 54 лексеми в українській), був здійснений поділ даних ІД на 9 емоційних станів людини. Найпоширенішими ІД англійської, що виражають емоції є дієслова, що позначають радість, гнів, страждання, втому та врівноваження, коли в українській мові це емоція горя. Найменшими за чисельністю є ІД, що позначають любові та вини в англійській мові та емоцію сорому в українській мові.

РОЗДІЛ 3

СЛОВОТВІРНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНХОАТИВНИХ ДІЄСЛІВ В
АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ**3.1 Основні принципи словотворення інхоативних дієслів в англійській та українській мовах**

Поєднання дієслів із часткою визнається в лінгвістиці англійської мови основним засобом словотворення ІД, напр. *to crumple up* ‘розсміятись’, *to tune up* ‘заспівати’ [85]. Щодо української мови, утворення ІД відбувається переважно за допомогою додавання префіксів, напр., *почервоніти*, *застогнати* [82]. При визначенні утворень в англійській мові типу *call up* використовується широко відомий і найбільш уживаний термін «фразове дієслово», а всі елементи типу *up* йменуються постпозитами [11]. В свою чергу утворення ІД в українській мові відбувається тільки за допомогою додавання префіксів [17].

Конструкції «дієслово + постпозит», які являються одним із засобів вираження інхоативності в англійській мові, будуються за однією структурно-семантичною моделлю. В таких конструкціях роль дієслова та постпозита полягає у вказівці на початок дії [17]. Аналіз емпіричного матеріалу дає змогу стверджувати, що значення інхоативності виникає у дієсловах із постпозитами, кількість яких налічує 13 одиниць: *up, out, on, in, off, down, away, forth, over, back, around, forward, ahead, to*. Всі перераховані вище постпозити при поєднанні із дієсловами утворюють інхоативне значення, напр., англ. *blow up* ‘почати дути (про вітер)’, *cry out* ‘викрикнути’, *switch on* ‘ввімкнути (світло, радіо)’, *close in* ‘наступати’, *push off* ‘початись’, *come down* ‘захворіти’, *fling away* ‘кинутись геть’, *set forth* ‘відправлятись в подорож’, *double over* ‘розсміятись’, *come back* ‘повернутись’, *bang around* ‘підняти шум’, *come forward* ‘прийти до влади’, *fire ahead* ‘почати говорити’, *buckle to* ‘енергійно прийнятись за справу’ [17].

3.1.1 Особливості формування англійських інхоативних дієслів із постпозитами

Емпіричний корпус ІД із постпозитами складається зі 100 слів. Семантика дієслів, які поєднуються із даними постпозитами різноманітна, тому за

достатньої наявності їхньої кількості можна розподілити дієслова в сполученні із постпозитами на наступні семантичні групи:

1. Постпозит *up* актуалізує значення інхоативності при з'єднанні з дієсловами наступних семантичних груп (14 одиниць і відповідно 14% від загальної вибірки):

1) дієсловами, які позначають конкретну дію, напр., англ. *crank up* 'почати діяти', *fold up* 'розсміятись' [84];

2) дієсловами, які позначають стан, напр., англ. *chirk up* 'розвеселитись', *colour up* 'почервоніти', *wake up* 'проснутись' [84].

2. Постпозит *out* актуалізує значення інхоативності при з'єднанні з дієсловами наступних семантичних груп (20 одиниць і відповідно 20%). Дієслова, які з ним з'єднуються, означають:

1) акустичні процеси, напр., англ. *cry out* 'викрикувати', *shoot out* 'підняти шум', *thunder out* 'почати шуміти' [87];

2) стан, напр., англ. *blossom out* 'розквітати', *draw out* 'ставати довшим (про дні)', *set out* 'почати подорож' [87].

3. Кількість ІД із постпозитом *on* складає 18 одиниць, що становить 18% від загальної кількості одиниць. Постпозит *on* утворює значення інхоативності при позначенні:

1) конкретної дії, напр., англ. *catch on* 'ставати популярним', *draw on* 'приближатись', *take on* 'ставати модним' [87];

2) руху та переміщення в просторі, напр., англ. *go on to* 'почати роботу', *bring on* 'виникнути', *enter on* 'почати кар'єру' [87].

4. Постпозит *in* актуалізує значення інхоативності при поєднанні з дієсловами наступних семантичних груп (17 одиниць та 17% від загальної кількості):

1) конкретної дії, напр., англ. *dig in* 'почати їсти', *pop in* 'раптово появитись', *close in* 'наступати' [85];

2) переміщення в просторі, напр., англ. *come in on* ‘почати бізнес з нуля’, *steep in* ‘занурюватись’, *let it on the ground floor* ‘почати роботу із нижчої посади’ [85].

5. Постпозит *off* актуалізує значення інхоативності при сполученні з дієсловами наступних семантичних груп (8 одиниць (8%)):

1) конкретної дії, напр., англ. *kick off* ‘почати грати у футбол’, *spark off* ‘запалювати’, *throw off* ‘починати щось’ [86];

2) руху і переміщення в просторі, напр., англ. *step off* ‘почати марширувати’, *go off* ‘бігти геть’, *bully off* ‘почати гру (хокей)’ [87].

6. Семантика дієслів, які поєднуються з іншими постпозитами також різноманітна, але їхня кількість не є достатньою для розподілення по семантичним групам. Значення інхоативності також може формуватись при сполученні дієслів із даними постпозитами:

Постпозит *down* було виявлено в 5 ІД, тому вони становлять 5% від загальної вибірки, напр., англ. *break down* ‘охопити (про почуття)’, *buckle down* ‘почати серйозно працювати над чимось’, *come down* ‘захворіти’ [87];

Однаковою кількістю нараховано ІД із постпозитами *away*, *forth* та *forward* із кількістю у 3 одиниці та по 3% із загальної вибірки, наприклад:

Постпозит *away*: англ. *fling away* ‘кинутись геть’, *fire away* ‘почати стріляти’ [90];

Постпозит *forth*: англ. *fare forth* ‘почати подорож’, *gush forth* ‘хлинути потоком’ [88];

Постпозит *forward*: англ. *come forward* ‘вийти вперед’, *surge forward* ‘вирватись вперед’ [88];

ІД із постпозитами *over*, *around*, *ahead*, *to* нараховано по 2 одиниці із кожним словотвірним засобом, що складає по 2%, наприклад:

Постпозит *over*: англ. *boil over* ‘роздратоватись’, *turn over* ‘запустити машину, двигун’ [88];

Постпозит *around*: англ. *bang around* ‘підняти шум’, *come around* ‘підійти’ [88];

Постпозит *ahead*: англ. *fire ahead* ‘почати говорити’, *loom ahead* ‘стати видимим’ [86];

Постпозит *to*: англ. *buckle to* ‘енергійно братись за справу’, *come to* ‘знову відчувати дружнє ставлення’ [86];

Найменш продуктивним є ІД із постпозитом *back*, який нараховує лише 1 одиницю і відповідно 1%, наприклад, англ. *come back* ‘повернутись’ [52].

Кількісна характеристика розглянутих вище словотвірних засобів англійської мови представлена в наступній таблиці.

Таблиця 3.1

Постпозитні елементи в інхоативних дієсловах в англійській мові

Постпозити	Кількість одиниць	%
out	20	20
on	18	18
in	17	17
up	14	14
off	8	8
down	5	5
away	3	3
forth	3	3
forward	3	3
around	2	2
ahead	2	2
over	2	2
ahead	2	2
back	1	1

3.1.2 Особливості формування українських інхоативних дієслів із префіксами

Емпіричний корпус ІД із префіксами складається зі 140 слів. Ступінь розвитку утворення ІД в українській мові відрізняється від англійської мови. Так, українські ІД утворюють інхоативне значення за допомогою вищезгаданих префіксів *за-*, *по-*, *про-*, *роз-*, *при-*.

1. Найбільш продуктивним являються ІД із префіксом *за-* (46 одиниць і 32,86% від корпусу вибірки). Цей префікс може поєднуватись із дієсловами різноманітної семантики, а саме дієсловами, які позначають різні звукові, зорові, нюхові явища, психофізіологічні процеси та їхні зовнішні прояви, а також дієслова, які виражають природні та органічні процеси, наприклад, укр. *зайти, забігти, занурити, зачепити, засніжити, закинути* [82].

2. Не менш продуктивним в плані утворення ІД є префікс *по-* (37 одиниць і 26,43%). Цей префікс поєднується із дієсловами, які позначають чуттєве сприйняття, стрімкий рух, природні та фізичні процеси, зміна положення предмета в просторі, наприклад, укр. *почорніти, почути, посипати, поворушити, побігти, покласти* [82].

3. Префікс *про-* (37 одиниць і 26,43%) утворює інхоативне значення із дієсловами, які позначають появу незапланованої дії, зміни природних та фізичних процесів внаслідок перебільшеної активності, наприклад, укр. *пройти, проспати, протримати, проговорити, протягнути, проковтнути* [82].

4. Префікс *роз-* (17 одиниць і 12,14%) утворює інхоативне значення із дієсловами, які виражають інтенсивність протікання дії, наприклад, укр. *розсміятись, розговоритись, розплакатись, розкинутись, розвернутись, розвернути* [82].

5. Останнім є префікс *при-* (12 одиниць і 8,57%) який характеризується семантикою завершеності інхоативної дії, яка супроводжується змінами положення предмета в просторі, природні та фізичні процеси, наприклад, укр. *придумати, приклеїти, прилетіти, пришити, прив'язати, прибігти* [82].

Кількісна характеристика розглянутих вище словотвірних засобів української мови представлена в наступній таблиці.

Таблиця 3.2

Префіксальні елементи в інхоативних дієсловах в українській мові

Префікси	Кількість одиниць	%
за-	46	32,86
по-	37	26,43

про-	28	20
роз-	17	12,14
при-	12	8,57
Всього	140	100

Засоби утворення інхоативності в англійській та в українській мові відрізняються. Так, англійська мова утворює інхоативність за допомогою постпозитивів *up, out, on, in, off, down, away, forth, over, back, around, forward, ahead, to*, коли українська формує інхоативність за допомогою префіксів *за-, по-, про-, роз-, при-*.

Найбільшою продуктивністю в англійській мові характеризується утворення інхоативного значення при сполученні із постпозитом *out*, в свою чергу для української мови найбільш характерне утворення інхоативності із префіксом *за-*. Враховуючи, що англійська та українська мови формують своє інхоативне значення по-різному, поділ в досліджуваних мовах відбувається окремо. Згідно словотвірним засобам англійської мови, найбільш поширеним є сполучення постпозита *up* і дієсловом. Українська мова характеризується утворенням інхоативного значення за допомогою найбільш поширеного префікса *за-*, що додається до дієслова.

Отже, засоби утворення інхоативності в англійській та в українській мові відрізняються. Так, англійська мова утворює інхоативність за допомогою постпозитивів *up, out, on, in, off, down, away, forth, over, back, around, forward, ahead, to*, коли українська формує інхоативність за допомогою префіксів *за-, по-, про-, роз-, при-*.

Найбільшою продуктивністю в англійській мові характеризується утворення інхоативного значення при сполученні із постпозитом *out*, в свою чергу для української мови найбільш характерне утворення інхоативності із префіксом *за-*.

3.2 Загальні ознаки утворення різного настання інхоативного значення в англійській та українській мовах

За словами Нематової І.Ю., дієслова англійської мови та української мов можна поділити за морфологічними признаками різні ступені починальності [37]. Дану класифікацію можна здійснити за допомогою постпозитів в англійській мові та префіксів в українській мові. Беручи до уваги той факт, що дієслова англійської мови можуть утворювати починальне значення за допомогою постпозитів *up, out, on, in, off, down, away, forth, over, back, around, forward, ahead, to*, доцільним буде їхнє поділення за різними ступенями починальності. Дієслова англійської мови можна поділити на 3 ступені: «починальне вираження інхоативності» – дієслово позначає моментальну інхоативну дію, яка одразу ж здійснюється, наприклад, англ. *fly on* ‘роздратуватись’, *pop in* ‘несподівано з’явитись’, *set in* ‘початись, наступати’, *appear in* ‘появитись’; укр. *розплакатись, задуматись, заболіти, заплодувати*; «поступове вираження інхоативності» – інхоативна дія почалась, але знаходиться на поступовому етапі вираження, наприклад, англ. *leaf out* ‘починати покриватись листям’, *bury in* ‘погружатись (в якийсь стан)’, *come in* ‘починати бізнес з нуля’, *draw in* ‘темніти, ставати коротшим (про дні)’, *go in* ‘починати роботу як зазвичай’; укр. *розсвітити, розширюватись, знижатись*; «завершене вираження інхоативності» – дія знаходиться на своєму фінішному ступені позначення інхоативності, наприклад, англ. *flame out* ‘спалахнути’, *gush out* ‘хлинути потоком’; укр. *посумнішати, почорніти, опустіти*.

Щодо української мови, доцільно створити ще ступінь «часткового вираження інхоативності», так як за допомогою префіксів українські дієслова мають змогу утворювати більше значень. Інхоативні дієслова утворюються за допомогою наступних префіксів: *за-, по-, про-, роз-, при-, з-, с-, о-*, наприклад, українською, *прокидатись, захолонути, почервоніти, розбудити, пригорнути*.

3.2.1 Формування ступенів настання дії з постпозитами в англійській мові

Розглянемо поділ дієслів англійської мови разом із постпозитами на ступені інхоативних виражень:

До першого ступеня починального вираження інхоативності належать ІД з постпозитами *up, out, on, in, off, away, over, to*, напр. англ. *call out* ‘голосно закричати’, *cry out* ‘викрикнути’, *kick on* ‘почати несподівано працювати (про електроприбори та механізми)’, *fly on* ‘роздратуватись’, *pop in* ‘несподівано з’явитись’, *set in* ‘початись, наступати’, *appear in* ‘появитись’, *push off* ‘початись’, *touch off* ‘почати стріляти’, *fling away* ‘кинутись геть’, *get away* ‘почати йти геть’, *boil over* ‘роздратуватись’, *double over* ‘розсміятись’, *buckle to* ‘енергійно прийняти за справу’.

Найбільшими за кількістю дієслів, які формують починальне вираження інхоативності є ІД із постпозитом *up*, дієслова з яким можна поділити на наступні групи:

1) Дієслова, які позначають конкретну дію, наприклад, англ. *blow up* ‘зірватись’, *burst up* ‘спалахнути’, *open up* ‘почати стріляти’. Наприклад:

(72) англ. *All her plans were about to **blow up** – all this because she had allowed herself to be drawn into a relationship* [90] ‘Всі її плани ось-ось рухнуть – а все тому, що вона дозволила собі втягнутись в стосунки’;

(73) англ. *The organization went bankrupt, and it unfortunately **burst up*** [89] ‘Організація збанкрутувала і повністю спалахнула’;

(74) англ. *As the convoy entered the pass, we **opened up** on them with everything we had* [87] ‘Коли конвой увійшов у перевал, ми почали стріляти по ним всім, що мали’.

2) Дієслова, які позначають стан, наприклад, англ. *burn up* ‘розлютитись’, *wake up* ‘проснутись’. Наприклад:

(75) англ. *His rudness really **burns me up*** [89] ‘Його грубість справді розлючує мене’;

(76) англ. *I **wake up** at 7 o'clock every day* ‘Кожного дня я прокидаюсь о 7 ранку’.

3) Дієслова, які позначають акустичні процеси, напр., англ., *pipe up* ‘заспівати’ *tune up* заспівати, *crack up* засміятись, *cure up* засміятись. Наприклад:

(77) англ. *They **tuned up** the song loudly* ‘Вони почали співати пісню дуже голосно’;

(78) англ. *The joke about the nuns in the bath **cracked me up*** [90] ‘Жарт про черниць у лазні розсмішив мене’;

4) Дієслова, що позначають оптичні процеси, напр. англ., *flame up* ‘спалахнути’, *light up* ‘закурити’. Наприклад:

(79) англ. *Unexpectedly for everyone, a fire **flamed up*** [90] ‘Неочікувано для всіх, вогонь спалахнув’;

(80) англ. *Smoking in this building is not allowed, so I always step outside to **light up*** ‘Палити в будівлі заборонено, тому я завжди виходжу на вулицю, щоб закурити’.

Наступною групою є дієслова із постпозитом *out*, які виражають дані значення:

1) Дієслова, які позначають акустичні процеси, напр., англ. *bawl out*, *call out*, *cry out* в значенні ‘викрикнути, накричати’. Наприклад:

(81) англ. *After a mistake like that, there wasn't much to do besides **bawl out** the offender and clean up* [90] ‘Після такої помилки не потрібно було багато робити, окрім того, щоб висварити винуватця та прибрати’;

(82) англ. *He was very insulting. Finally Bob **called him out** and shut him up* [86] ‘Він був дуже образливим ‘Нарешті Боб насварився на нього і заткнув’

2) Дієслова, які позначають дію, наприклад, англ. *dash out*, *tear out* в значенні ‘кинутись тікати’.

(83) англ. *I **dashed out** into the street, still in my pyjamas* [86] ‘Я кинувся тікати на вулицю, все ще одягнений в піжаму’;

(84) англ. *Suddenly, without saying a word, Mark grabbed his coat and **tore out** of the room* [89] ‘Раптово, Марк, не сказавши ні слова, схопив своє пальто і кинувся тікати з кімнати’.

Наступним за кількістю сполучень з дієсловами, є постпозит *on*. ІД з даним постпозитом виражають наступні значення:

1) Дієслова, які позначають конкретну дію, наприклад, англ. *switch on, turn on* в значенні ‘включити світло, радіо’, *launch on* ‘починати щось нове’.

(85) англ. *He **switched on** the light* ‘Він включив світло’;

(86) англ. *They **turned on** the music* ‘Вони включили музику’;

(87) англ. *They managed **to launch on** a new business* ‘Їм вдалось почати новий бізнес’.

Наступним йдуть ІД з постпозитом *in*. Фразові дієслова з даним постпозитом виражають наступні значення:

1) Дієслова, які позначають конкретну дію, наприклад, англ. *blow in* ‘несподівано з’явитись’, *set in* ‘початись, наступати’, *pile in*. ‘почати або приєднатись до якоїсь діяльності’.

(88) англ. *Guess who’s just **blown in** town?* [85] ‘Вгадай, хто тільки що з’явився в місті?’;

(89) англ. *Winter seems to be **setting in** early this year* ‘Здається, що зима прийде раніше цього року’;

(90) англ. *Pierre came to pick them up, and they all **piled in** a team* [86] ‘П’єр прийшов їх забрати і вони всі приєднались до команди’.

Наступні ІД – дієслова з постпозитом *off*, які можуть виражати наступні значення:

1) Значення конкретної дії, наприклад. англ. *blow off* ‘дати вихід (гніву, захопленню)’, *set off* ‘відправлятись’, *push off* ‘починати якусь дію, відштовхнутись’. Для прикладу розглянемо наступні речення:

(91) англ. *I went jogging **to blow off** some steam* [90] ‘Я пішов на пробіжку, щоб випустити пар’;

(92) англ. *I'll **set off** early to avoid the traffic* [85] ‘Я відправляюсь зранку, щоб уникнути заторів’;

(93) англ. *Dad **pushed off** and jumped into the rowboat* [85] ‘Тато відштовхнувся і вскочив у човен’.

ІД з постпозитом *away* має наступне значення:

1) Значення конкретної дії, наприклад: *fire away* ‘починати говорити’, *fling away* ‘кинутись геть’, *get away* ‘почати йти звідкись, покинути щось’. Дані фразові дієслова можна зустріти в наступних прикладах:

(94) англ. *He showed up and gave a speech that went: ‘I don’t have a speech, but if you have questions, **fire away**’* [87] ‘Він з’явився, і виголосив промову: «Мені немає що сказати, але якщо ви маєте якісь запитання, можете починати запитувати»’;

(95) англ. *He **flung himself away** into a car* [89] ‘Він кинувся геть в машину’;

(96) англ. *The meeting dragged on, and I didn’t **get away** until seven* [85] ‘Зустріч затягнулась і мені не вдалось покинути її до 7 години’.

Останніми в ступені починального вираження інхоативності йдуть дієслова з постпозитом, які, також, виражають значення конкретної дії, наприклад, англ. *over*, наприклад, англ. *boil over* ‘розлютитись’, *double over* ‘розсміятись’, *turn over* ‘запустити (машину, двигун)’. Розглянемо приклади даних фразових дієслів в наступних реченнях:

(97) англ. *All the bitterness of the last two years seemed to **boil over*** [85] ‘Здавалося, вся гіркота останніх двох років закипіла’;

(98) англ. *Ask any gamer these questions and they’ll probably **double over*** [88] ‘Запитай любого гравця ці запитання і вони ймовірно розсміються’;

(99) англ. *The engine **turned over** twice and then stopped* [88] ‘Двигун запускався два рази і потім зупинявся’.

Значення поступового вираження інхоативності належать дієсловам з постпозитами *out, in, away, forth, through, around*, напр. англ. *be out, blossom out* ‘розпускатись, розквітати’, *come out* (розпускатись (про листя, квіти), *draw out* ‘ставати довшим’, *leaf out* ‘починати покриватись листям’, *bury in* ‘погружатись

(в якийсь стан)', *come in* 'починати бізнес з нуля', *draw in* 'темніти, ставати коротшим (про дні)', *go in* 'починати роботу як зазвичай', *lead in* 'починати виробляти (нафту, масло)', *drift away* 'починати думати і мислити, розходячись з поглядами інших', *go forth* 'почати подорож з певною ціллю', *break through* 'появлятися' *get through* 'починати розуміти', *burst through* 'починати пробиватись крізь щось', *come around* 'приходити до тями'.

Найбільшими за кількістю даного ступеня є дієслова із постпозитом *out*, які виражають наступне значення:

1) Дієслова, які позначають стан, наприклад, англ. *be out*, *blossom out* 'розпускатись, розквітати', *come out* (розпускатись (про листя, квіти), *draw out* 'ставати довшим', *leaf out* 'починати покриватись листям'. Для прикладу розглянемо використання даних фразових дієслів в наступних реченнях:

(100) англ. *It's lovely in the spring when the cherry blossom is out* [89] 'Це чудово, коли навесні починається цвітіння вишні';

(101) англ. *I can't wait for the flowers I planted to blossom out and fill our yard with color!* [89] 'Я не можу дочекатися, коли квіти, які я посадив, розцвітуть і наповнять наш двір кольорами!';

(102) англ. *Our back yard is so colorful now that all the flowers are coming out in bloom* [86] 'Наш задній двір такий барвистий, що всі квіти розпускаються в цвіту';

(103) англ. *The emcee drew out his introduction until the performers were ready* [87] 'Ведучий розтягував свою промову, поки всі виконавці не були готові';

(104) англ. *The speaker drew the lecture out so that it would last the entire class* [89] 'Доповідач розтягнув лекцію так, що вона тривала все заняття';

(105) англ. *Something must be wrong with the tree, because it's nearly May and it hasn't started leafing out yet* [89] 'Щось, здається, не так із деревом, бо майже травень, і воно ще не почало покриватись листям';

(106) англ. *Your plant may not leaf out if there is too much direct sunlight on it throughout the day* [85] 'Ваша рослина може не покритись листям, якщо протягом дня на неї попадало занадто багато прямих сонячних променів'.

Наступними за кількістю є дієслова з постпозитом *in*, що можуть виражати наступне значення:

1) Значення переміщення в просторі, наприклад, англ. *bury in* ‘погружатись (в якийсь стан)’, *draw in* ‘бути втягнутим в щось’, *go in* ‘заходити (про сонце, місяць)’. Дані фразові дієслова можна знайти в наступних прикладах:

(107) англ. *Ever since my breakup with Ben, I've tried to **bury myself in** my work to keep from crying all day long* [89] ‘З моменту розставання з Беном я намагався погрузитись у своїй роботі, щоб цілий день не плакати’;

(108) англ. *You will need to **bury yourself in** your schoolwork to get a passing grade this semester* [89] ‘Вам потрібно погрузитись в навчання, щоб отримати прохідний бал в цьому місяці’;

(109) англ. *I refuse to be **drawn in** a fight, no matter what passive-aggressive thing Addison says to me today* [89] ‘Я відмовляюся втягуватися в бійку, які б пасивно-агресивні речі не говорив мені Аддісон сьогодні’;

(110) англ. *I told myself I wouldn't help John with another one of his schemes, but he **drew me in** with all his pleas and promises* [89] ‘Я сказав собі, що не буду допомагати Джону ще в одній з його схем, але він залучив мене всіма своїми благаннями та обіцянками’;

(111) англ. *It looked like it was going to be a beautiful day, but the sun **went in** as soon as we got set up for our picnic* [89] ‘Здавалося, це буде прекрасний день, але сонце зайшло, як тільки ми зібрались на наш пікнік’;

(112) англ. *We had been relying on the light of the moon to find our way, so we were left in total darkness after it **went in*** [88] ‘Ми покладались на світло місяця, щоб знайти дорогу, тож після того, як воно зайшло, ми залишились у повній темряві’.

Наступними за кількістю йдуть дієслова з постпозитом *through*, наприклад, англ. *break through* ‘проламуватись’ *get through* ‘починати розуміти’, *burst through* ‘починати пробиватись крізь щось’. Вживання даних фразових дієслів можна побачити в наступних реченнях:

(113) англ. *The escaping bank robbers **broke through** the police barricade by ramming it with their car* [89] ‘Втеклі грабіжники банку прорвалися через поліцейську барикаду, протаранивши її своєю машиною’;

(114) англ. *They broke through the wall to get into the vault, or it won't be long before we **break through** the code and map all human genes* [89] ‘Вони прорвали стіну, щоб потрапити у сховище, або невдовзі ми прорвемося через код і складемо карту всіх людських генів’;

(115) англ. *Why don't you try to understand me? What do I have to do to **get through** to you? Can anybody **get through**, or are you just stubborn?* [89] ‘Чому ти не намагаєшся мене зрозуміти? Що мені потрібно зробити, щоб ти нарешті зрозумів? Хтось може це зрозуміти чи це тільки ти впертий?’;

(116) англ. *The tank **burst through** the barrier easily. The workers **burst through** the wall after a lot of hard work* [89] ‘Танк легко прорвався через бар'єр. Робітники прорвалися крізь стіну після великої важкої роботи’;

(117) англ. *A wrecking ball just **burst through** the wall of the building they're tearing down* [89] ‘Руйнівна куля просто прорвався крізь стіну будівлі, яку вони руйнують’.

Одними з найменш за кількістю сполучень є постпозит *away*. При сполученні із дієсловом *drift*, він утворює поступове починальне значення ‘починати думати і мислити, розходячись з поглядами інших’. Для прикладу розглянемо наступні речення:

(118) англ. *Andrea and I never had a big fight or anything, we just **drifted away** from each other over the years, and now I hardly ever see her* [89] ‘Ми з Андреа не мали ніколи великих сутичок чи чогось такого, ми просто з роками почали віддалятися один від одного і тепер вже не бачимо один одного’;

(119) англ. *He began **drifting away** from me a few months ago, and I haven't seen him at all in the last three weeks* [87] ‘Він почав віддалятися від мене кілька місяців тому, і я зовсім не бачила його за останні три тижні’;

Наступним йде зв'язка дієслова *go* із постпозитом *forth*, яка має значення ‘почати подорож з певною ціллю’. Наприклад:

(120) англ. *We're **going forth** on an adventure through an unknown land* [88]
 ‘Ми вирушаємо у пригоду невідомою землею’.

Останнім фразовим дієсловом серед дієслів поступового інхоативного значення, є сполучення *come around* в значенні ‘приходити до тями’, наприклад:

(121) англ. *After Lily fainted, we used smelling salts to get her to **come around*** [89]
 ‘Після того як Лілі знепритомніла, ми використали запах солі, щоб змусити її прийти до тями’;

(122) англ. *The patient who'd been knocked out finally **came around*** [89]
 ‘Пацієнт, якого нокаутували, нарешті прийшов до тями’.

До останнього ступеня завершеності інхоативної дії належать дієслова з наступними постпозитами: *out, on, off, down, forward*, наприклад, англ. *flame out* ‘спалахнути’, *gush out* ‘хлинути потоком’, *flare out* ‘роздратовано заговорити’, *be on* ‘почати виступати’, *check on* ‘почати роботу в певний час’, *clear off* ‘прояснитись’, *face off* ‘починати гру або партію’, *tear down* ‘понестись, початись’, *come forward* ‘прийти до влади’.

Найбільш поширеним постпозитом, яким сполучується з найбільшою кількістю дієслів – є постпозит *out*. При сполученні постпозита з дієсловом, отримуємо наступні фразові дієслова: англ. *flame out* ‘спалахнути’, *gush out* ‘хлинути потоком’, *flare out* ‘роздратовано заговорити’. Дані дієслова належать до групи «остаточної дії» та їхнє вживання може бути простежене в наступних прикладах:

(123) англ. *I tried to restore that old car, but the engine **flamed out*** [89] ‘Я намагався відновити цю стару машину, але двигун спалахнув’;

(124) англ. *Blood was **gushing out** of my nose* [86] ‘Кров хлинула з мого носа’;

(125) англ. *His eyes **gushed out** rivers of waters* [89] ‘З його очей хлинули сльози’;

(126) англ. *He opened the door and smoke **gushed out*** [85] ‘Він відкрив двері і дим хлинув потоком’.

Наступним постпозитом за кількістю використання в даному ступені є постпозит *on*, який сполучається з двома дієсловами та виражає наступне

значення: *be on* ‘почати виступати’, *check on* ‘досліджувати, перевірити щось’.

Розглянемо наступні приклади вживання цих дієслів:

(127) англ. *That new play is on at the National Theater this evening* [87] ‘Цю нову виставу ведуть сьогодні ввечері у Національному театрі;

(128) англ. *I'll check on the brakes and make sure they're all right* [89] ‘Я перевірю ці гальма і переконаюсь чи все з ними нормально’;

(129) англ. *We need to check up on his work from time to time* [88] ‘Нам потрібно перевіряти його роботу час від часу’.

Наступним за кількістю йдуть дієслова з постпозитом *off*, наприклад: *clear off* ‘прояснитись’, *face off* ‘зіштовхнутись з кимось, протистояти комусь (в спорті)’. Розглянемо наступні речення, де використовуються дані фразові дієслова:

(130) англ. *It sure became a beautiful, sunny day once the fog cleared off!* [89] ‘Звичайно, став прекрасний сонячний день, коли туман розвіявся!’;

(131) англ. *If you make it to the finals, you'll have to face off against their best player* [89] ‘Якщо ви потрапите у фінал, вам доведеться зіткнутися з найкращим гравцем’;

(132) англ. *The referees will face you two off before the match begins* [87] ‘Арбітри зіткнуться з вами двома перед початком матчу’;

(133) англ. *Send your best center out there to face off against theirs* [89] ‘Надішліть своїх найкращих центрових туди, щоб протистояти їхнім’.

3.2.2 Формування ступенів настання дії з префіксами в українській мові

Серед починальних інхоативних дієслів найбільш численними і продуктивними є дієслова з префіксом *за-*. Префікс *за-* являється майже універсальним засобом для позначення початку тривалої дії. Дієслова з цим префіксом, що виражають починальне значення, зустрічаються у всіх стилях сучасної української мови. Починальний префікс *за-* здатний поєднуватися з величезним числом дієслівних основ різної семантики [32] та може спостерігатись в наступних дієслівних групах:

1. Дієслова, що позначають різні звукові явища: мова; явища у вигляді шуму і шумових явищ, що виникають в результаті діяльності людини; звуки тварин, дієслова мовлення, наприклад, укр. *заговорити, забурмотіти, загарчати, заголосити* і т.д.

(134) укр. *Маргарита затремтіла і закричала, хвилюючись знову до сліз: – Ось він, рукопис!* [82]

2. Дієслова, що позначають психофізіологічні явища людського організму (їхні зовнішні звукові прояви), наприклад, укр. *закричати, засміятися, заридати, застогнати* і ін.

(135) укр. *Микита засміявся, вдивляючись, – особи Петра годі й розрізнити* [82];

(136) *Наталя навіть застогнала крізь зуби* [82].

3. Дієслова, що позначають звукові явища, що виникають в результаті діяльності людини, наприклад, укр. *заплескати, зааплодувати, затрубити, засвистіти* і ін.

(137) укр. *Заплескали у захваті руки* [82];

(138) укр. *Гнат, вийшовши на танок, тонко засвистів* [82].

4. Дієслова, що позначають звуки, що видаються тваринами, напр. укр. *заворкотати, завити, загавкати, запищати* та ін.

(139) укр. *Як тільки почали розпукуватися берези, [...] дикі голуби заворкотали* [82];

(140) укр. *Загавкав пес, і всі повернули голови до хвіртки* [82].

5. Дієслова, що позначають звукові процеси, що відбуваються в неживій природі: *забулькати, загудіти, загуркотіти, задзвеніти* та ін.

(141) укр. *З берега у воду забулькали злякані [...] жаби* [82];

(142) укр. *Загула, застогнала земля під козацькими підковами!* [82]

2) дієслова, що позначають зорові процеси сприйняття. Дієслова, що становлять дану групу, утворюються переважно від прикметників, що позначають колір і деяких іменників, напр. укр. *забагровіти, заблистіти, замерехтіти* і т.д.

(143) укр. *Скоро схід **забагровіє**, засміється з далини ясне сонечко весни* [82];

(144) укр. ***Заблистів**, немов зоря, [...] в руках старого шахтаря багнет* [82].

6. Дієслова, що позначають процеси, які сприймаються нюхом, напр. укр. *запахнути, засмердіти* і т.д.

(145) укр. *В чистому повітрі **запахло** смалятиною, важким духом вареної та печеної страви* [82];

(146) укр. — *Куди вас сьогодні? — запитав він і **засмердів** люлькою* [82].

7. Дієслова, що позначають різні психофізіологічні процеси і їхні зовнішні прояви, напр. укр. *захотіти, занервувати, захворіти, занудьгувати, затрепетати, занудити* і т.д.

(147) укр. *Юрій згадував, як **занервував** Стенсьловський під спокійним, важким поглядом начальника охорони* [82];

(148) укр. *Я так **занудьгував** за морем, що провів половину ночі, сидячи біля вікна й уявляючи собі море в молочнім тумані заснулих улогвин* [82].

8. Невелику групу становлять дієслова стану, напр. укр. *зажити, загнити, задрімати, зацвісти* і ін.

(149) укр. *У кімнату плеснуло сонце, [...] заграло на підлозі, на шафі, на дверях, і все в кімнаті **заблищало**, зажило, зарухалося* [82];

(150) укр. *Зелений степ **зацвів** маками* [82].

б) дієслова, що позначають багатофазну дію, напр. укр. *застрибати, закивати, засмикати, закреслити* і т.д.

(151) укр. *Невеличкий ремінний гаманець опинився в його у руках. Трохи не **застрибало** хлоп'я з radoщів* [82];

(152) укр. *Шофер розуміюче **закивав** головою і замуликав своєї давньої пісні* [82].

9. Дієслова, що виражають природні, органічні процеси, напр. укр. *зацвісти, задоццити, запалати* і т.д.

(153) укр. *Христя затопила в печі; солома зразу **запалала*** [82];

(154) укр. *В кінці жовтня **задощило**. Важкі олов'яно-сірі хмари густо облягли обрій* [82].

Семантичне поле починальних інхоативних дієслів з префіксом *по-* включає в себе наступні групи:

1. Дієслова чуттєвого сприйняття, напр., укр. *послухати, побачити*. Для прикладу розглянемо наступні речення:

(155) укр. *Ніколи я не **побачу** того місця, де я зроста* [82];

(156) укр. *Не віреться, що знов **побачу** я село* [82];

(157) укр. ***Послухайте** мою просту мову сталевара Чубенка* [82].

2. Дієслова неоднонаправленого, стрімкого руху, що порівнюються з рухом будь-якого предмета, напр., укр. *погнатися, помчати, поскакати* і т.д. Наприклад:

(158) укр. *Коли за ним здумають **погнатися** Погиба з Бараболею — сюди [на болото] не наважаться піти* [82];

(159) укр. *Василина легко **поскакала** по камінні й вискочила на другий берег* [82].

3. Дієслова, що позначають деякі природні і фізичні процеси, напр., укр. *повалити, поплисти* і ін.

(160) укр. *Пальта наші роздуває вітер і намагається **повалити** нас на землю* [82];

(161) укр. *Як би я тепер хотіла у мале човенце сісти І далеко на схід сонця Золотим шляхом **поплисти**!* [82].

4. Дієслова, що позначають зміну положення предмета в просторі, напр. укр. *потрапляти, посипатися* і ін.

(162) укр. *Хомиха націлилась ниткою до вушка та й не **потрапила*** [82];

(163) укр. *В його руки й ноги трусились так, що він ледве знайшов двері й **потрапив** в них* [82];

(164) укр. *Як сівалка стала, Скиба зняв шапку і підставив під сошник, а тоді обібрав з нього зволючили — **посипалось** зерно в шапку* [82];

5. Дієслова нецілеспрямованого руху, що поєднуються з абстрактними іменниками (плітки, чутки і т.д.), напр. укр. *побігти* і ін.

(165) укр. *Зеленим ярмом [...], котрим вони ішли купатися, **побіг** миттю його погляд* [82].

Префікс *роз-* прийнято розглядати як префікс, що сприяє утворенню дієслів, що виражають інтенсивність протікання дії, не беручи до уваги наявність починального значення, на яке накладається ця інтенсивність, а також повна відсутність дії, що виражається цим дієсловом.

Беручи до уваги вищесказане, розглянемо семантичні групи лише зворотніх дієслівних основ:

1. Дієслова звуку й мови, напр. укр. *розговоритися, розшумітися, розспіватися* і ін.

(166) укр. *Не багатомовний, а коли вже **розговориться**, то наше [нашиють] його кожне слово полум'ям* [82];

(167) укр. *Вона була з тих південних співучих натур, що як почне співать та як **розспівається**, то вже [...] ладна доти співать, доки не охрипне* [82];

(168) укр. *Там, де кров пролита під гарматний грім, **розшумілось** жито колосом густим* [82].

2. Дієслова зовнішнього прояву настрою і почуттів, напр. укр. *розридатися, розплакатися, розсміятися, розреготатися* і ін.

(169) укр. *Він **розридався** важко, істерично, бився головою об холодну перегородку вагона* [82];

(170) укр. *Вона (Олена) не витримала, **розплакалася*** [82];

(171) укр. *Наталя тільки **розсміялася**, глянувши на його розгублене обличчя, і нікуди не пішла* [82];

(172) укр. *Вже нащо пан писар, що сердивсь кріпко, а тут і сам **розреготавсь**, як уздрів таку кумедію* [82].

3. Дієслова стану і відчуття, напр., укр. *розболітися, розхворілася* і ін.

(173) укр. *Так от у цього парубка Хведора заболів раз живіт* [82];

(174) укр. *Бог його святий знає, з чого він **розболівся*** [82];

(175) укр. *Остан знемігся і зовсім **розхворівся**; його палила гарячка* [82].

4. Дієслова, що виражають нецілеспрямоване, спонтанне виконання якої-небудь дії, обумовленої зовнішнім проявом емоційного стану, напр., укр. *розгулятися, розколихатися* і ін.

(176) укр. *Страх мені хочеться **розвернутись, розім'ятись, розгулятись!*** [82];

(177) укр. *Як павук на тій нитці спускався, **Розколихувавсь** потім на ній, Щоб її до стіни причепити* [82].

Крім того, слід зазначити, що починальні інхоативні дієслова, утворені за допомогою приєднання префікса *роз-*, в більшості, не вживаються з іншими префіксами. Виняток становить дієслово *хвилюватися*: *розхвилюватися, захвилюватися, похвилюватися*.

Значення частковості переходу з одного стану в інший утворюється за допомогою приєднання до дієслівних основ різноманітної семантики, префіксів *по-* і *при-*. Найчіткіше ознака частковості проявляється при вживанні «підсилювача значення», вираженого говірками «трохи», «трішки», «злегка» [24].

Семантичне поле дієслів, що виражають цю інхоативну ознаку, є більш обмеженим у порівнянні з діапазоном семантичної сполучуваності починальних інхоативних префіксів.

Для утворення значення частковості переходу з одного стану в інший префікс *по-* здатний поєднуватися з наступними семантичними групами дієслівних основ:

1. Дієслова, що позначають звукові явища, пов'язані із зовнішнім проявом психофізіологічного стану і діяльністю людини, живою і неживою природою, наприклад, укр. *похропувати, поспівувати, потріскувати* і т.д.

(178) укр. *Тихо-тихо, тільки **похропують** коні та погуркують сани на мерзлих кізяках* [82];

(179) укр. *Павло віддав листа і за хвилину біг уже шпаркою ходою вгору вулицею, **поспівуючи** тихенько щось досить бравурне* [82];

(180) укр. *Каганець, **потріскуючи**, мляво блимає на припічку, нерівно осяває хатину* [82].

2. Дієслова, що позначають органічні процеси в природі, наприклад, укр. *потемніти, почервоніти, посиніти* і ін.

(181) укр. *Левко чогось аж **потемнів** за цю весну* [82];

(182) укр. *Турбай аж **почервонів** від сорому й гніву на самого себе* [82];

(183) укр. *Як глянув господар — і зо зла аж **посинів*** [82].

3. Дієслова, що виражають психофізіологічний стан і його прояв, наприклад, укр. *похитнутися, подрімувати, повагатися* і т.д.

(184) укр. *Я **похитнулася** од страху, заплющила очі і не пам'ятаю вже, що зо мною вчинилося* [82];

(185) укр. *Він їхав на коні, [...] уткнувшись бородою в хутряний комір, **подрімуючи** під шалений посвист вітру* [82];

(186) укр. *Він раптом запропонував Ларі погуляти з чверть години в степу [...] Лара **повагалась**, але згодилась* [82].

4. Дієслова, що позначають зорові процеси або процеси в живій і неживій природі, що сприймаються за допомогою органів зору, наприклад, укр. *поблискувати, поглядати, подивлятися* і т.д.

(187) укр. *Голка жваво **поблискує** в швидких руках [дівчини]* [82];

(188) укр. *Дехто сів, а багато ще й стояло, жадібно **поглядаючи** на казан, над яким вставала пахуча пара* [82];

(189) укр. *Кайдашиха лаялась та все **подивлялась** набік, чи часом не вглядить де знайомих людей* [82].

Частковість переходу в інший стан утворюється також за допомогою префікса *при-*, що приєднується до незначного числа семантичних груп дієслівних основ:

1. Дієслова, що позначають тимчасове припинення цілеспрямованого руху, головним чином дієслово *пристати*.

(190) укр. *Дід **пристає** серед кладки, лікті на поруччя кладе, на річку поглядає* [82];

(191) укр. *Раптом вона почула якийсь звук. Наче тупотіння багатьох ніг назустріч. Вона **пристала*** [82];

2. Дієслова, що виражають розумову діяльність: *призабути* і ін.

(192) укр. *Тим часом мене тут **призабули*** [82];

(193) укр. *Мама раз у раз писала з Кишинева: «Думай по-українськи, бо так плинно по-румунськи говориш, що я боюсь, там за рік зовсім **призабудеш** свою мову»* [82].

3. Дієслова, що позначають фізичний стан, що характеризується як відхилення від норми, напр. укр., *прикульгувати* і т.д.

(194) укр. *Усі бачили на його грудях два бойові ордени і помічали, що він трішки **прикульгує** на ліву ногу* [82];

(195) укр. *Трохи **прикульгуючи** на праву ногу, він вийшов з-за столу* [82];

4. Дієслова, що виражають початковий намір часткового виконання дії, наприклад, укр. *привідкрити, припідняти, прикрасити, прибріхувати* і ін.

(196) укр. *Гаманюк вирішив, що він нічого не втратить, коли почне трохи **прибріхувати*** [82];

(197) укр. *Дівчата **прикрашують** п'єдестал статуї квітками та вінками і співають* [82].

Поступовість переходу з одного стану в інший виражається за допомогою приєднання до дієслівних основ недосконалого виду префіксів *о-, з-/с-, роз-, при-, про-*. Семантична ознака поступовості найбільш повно виражається при вживанні пояснювальних говірок «поступово», «невпинно», «все (ж)». Префікс *у-*, що виражає інхоативну ознаку поступовості, є непродуктивним, оскільки його семантична сполучуваність обмежується лише незначним числом дієслівних основ, які можуть бути приєднані:

Префікс *о-* володіє наступною приєднувальною здатністю:

1. Дієслова, що позначають ослаблення протікання дії або зниження ступеня інтенсивності, наприклад, укр. *опускатися, осідати* і ін.

(198) укр. *Петрову тінь мов хто укопав серед хати, — стоїть вона, то підскакує вгору, то **опускається** вниз* [82];

(199) укр. Ціла хмара горобців **опустилась** на коноплі [82];

(200) укр. Зверху сипав і сипав дрібний сухий сніг [...] Він боляче колов обличчя, **осідав** на віях, заважав дивитися [82].

2. Дієслова, що виражають повноту відчуття дії, напр., укр. *опановувати*, *оволодівати* та ін.

(201) укр. Максим **опановував** складні вправи на натягнутому канаті, жонглював [82];

(202) укр. Кмітливий і працьовитий Микола Снігур швидко **опанував** ковальську справу [82];

(203) укр. Незнайома намагалася відтиснути тітку Клавду від дверей, але це їй вдалося лише на коротку мить, бо тітка знову **оволодівала** попередньою позицією [82].

Для формування ознаки поступовості префікс з-/с- здатний приєднуватися до дієслівних основ наступної семантики:

Дієслова, які виражають посилення ступеня інтенсивності протікання дії: *згущуватися* і т.п.

(204) укр. Трохи згодом, як туманна темрява почала **згущатись**, нам стало здаватися, що ми не їдемо, а стиха пливемо човном по густому морі [82];

(205) укр. Заходив вечір. **Згущалася**, темніла синява неба [82].

Дієслова, що позначають зниження активності, яка виражається дією, укр. *знижуватися*, *змикатися* і ін.

(206) укр. Коли перед дощем кількість пари в повітрі збільшується, комахи починають літати низько. Ганяючись за ними, **знижуються** і ластівки [82];

(207) укр. Вони ще тісніше **зімкнулися** до воза і гучним єдиним голосом вигукували ім'я свого ватажка-командира [82].

Дієслова, що позначають органічні процеси в природі, укр. *сутеніти*, *світати* і т.д.

(208) укр. Присмерки наче виповзли з-за дерев. Швидко **сутеніло** [82];

(209) укр. І смеркає, і **світає**, День божий минає, І знову люд потомлений, І все спочиває [82].

Префікс *роз-* для утворення семи поступовості, приєднується, головним чином, до наступних семантичних груп дієслів:

1. Дієслова, що позначають зміну свого вихідного стану/розміру, напр., укр. *розширюватися, розгортатися, розповзатися* і ін.

(210) укр. *Колгоспний сад потроху **розширювався**, відсуваючи в усі сторони городні культури* [82];

(211) укр. *Простирadlo **розгорнулось** і жуужмом впало на підлогу* [82];

(212) укр. *Автомашини спинилися, з них вихоплювалися люди і **розповзалися** по кюветах* [82].

2. Дієслова, що виражають негативну зміну дії/стану, наприклад, укр. *розімкнутися, розпуститися* і ін.

(213) укр. *З останніх сил натужиться хлопець, уже пальці аж **розмикаються** — ось-ось випустить чересло* [82].

3. Дієслова, що позначають органічні процеси в природі: *розстелятися* і т.п.

(214) укр. *У невеличкій долині **розстелився** густий килим великих, як троянди, лютиків, густо пересипаний синіми алтайськими квітами* [82].

Префікс *воз-* приєднується, переважно, тільки до однієї семантичної групи дієслів, що виражають збільшення.

(215) укр. *Виконуючи волю народу і його вимогу **возз'єднати** Україну з Росією, Богдан Хмельницький скликав на 8 січня 1654 р. в місті Переяславі широку військову раду* [82].

Префікс *при-*, також як і префікс *воз-*, поєднується лише з однією семантичною групою дієслів, що виражає наближення чогось або до чогось-небудь.

(216) укр. *Як настане літо, починають **приїздити** в село його учні, студенти, інженери, капітани* [82];

(217) укр. *Броня **приблизилася** повільним кроком до Микольця й з повагою доторкнулась його плеча* [82].

Префікс *про-* найточніше передає ознаку поступовості переходу в інший стан, поєднуючись з дієслівними основами, що виражають нецілеспрямований рух і іменниками, що позначають час, напр. укр. *пройти*.

(218) укр. *Занадто вже легко ви по життю **проходите**, Льоню, — мало переживали, мало думали* [82].

Всі перераховані вище префікси при вираженні інхоативної ознаки поступовості переходу в інший стан є непродуктивними і рідко вживаними. Що стосується дієслівних основ, що поєднуються з даними префіксами, то їхнє семантичне поле в цілому одноманітне. Практично всі семантичні групи дієслів, розглянуті раніше, здатні сполучатися з кожним з вищерозглянутих префіксів.

Значення поступового переходу в інший стан також може виражатися за допомогою безпрефіксових дієслів, характерною особливістю яких є приналежність до того ж семантичного поля, що і вищезгадані дієслова. Іншими словами, дана група дієслів має внутрішню сему поступового переходу в інший стан. Перш за все, мова йде про дієслова, що вживаються з прислівником «поступово».

(219) укр. *Поступово очі **звикали** до темряви, і з неї окреслювалися силуети коней біля підвід* [82];

(220) укр. *Соціалізм **ліквідує** поступово всі жахливі спадки минулого* [82];

Але, безпрефіксові дієслова, які виражають цю інхоативну сему, можуть вживатися без конкретизуючого слова.

(221) укр. *Та вже, правду кажучи, — і **старіти** потроху я став, одставати почав* [82];

(222) укр. *Голос в Антона **міцнішав**, ріс, і він не помітив, що вже кричить* [82];

(223) укр. *Я щоденно в труді **молодію** І дивлюся радіючи в світ!* [82]

Особливу групу безпрефіксових дієслів, що виражають дану сему, складають дієслова, що позначають зорові процеси, що відбуваються як в живій, так і неживій природі. Дані дієслова утворюються головним чином від прикметників, що позначають колір. Наприклад:

(224) укр. *За вікном поволі **сіріє** небо, чіткіш виступають дерева* [82];

(225) укр. *Крюк почав швидко **червоніти**; потім метал посинів [...], став аж бузковий* [82].

Завершеність переходу в інший стан виражається за допомогою значного ряду префіксів, які змінюють семантику дієслова. До даної групи префіксів належать приставки *о-, по-, у-, роз-, за-, з-*. Інхоативна ознака завершеності утворюється завдяки об'єднанню даних префіксів з дієсловами доконаного виду.

Найбільш уживаним і продуктивним префіксом, який формує інхоативну ознаку завершеності, є префікс *по-*. Асоціативна здатність даного префіксу представлена широким діапазоном дієслівних основ з різною семантикою (різноманітність семантичних груп лише незначно поступається семантичній сполучуваності починальних інхоативних префіксів і істотно перевершує асоціативну здатність інхоативних префіксів, що володіють семами частковості і поступовості переходу в інший стан):

1. Дієслова, що виражають процеси, що сприймаються зорово. Ця група дієслів утворюється від прикметників, що позначають колір, наприклад, укр. *побіліти, почорніти, посиніти, почервоніти* і т.д.

(226) укр. *Випав перший сніг, земля **побіліла**, неначе завилась білою габою* [82];

(227) укр. ***Почорніли** заводи в озерах І ясніші стали разом з тим* [82];

(228) укр. *Рученята в дівчинки **посиніли** з холоду* [82].

2. Дієслова, що виражають зорово сприйнятливі процеси, пов'язані зі зміною тону або відтінку кольору (переважно зміна зовнішності людини під впливом тих чи інших психофізіологічних факторів), наприклад, укр. *потемніти, посвітліти, побліднути* та ін.

(229) укр. *Гетьман **потемнів** від гніву* [82];

(230) укр. *Василь Семенович **поблід**, як крейда* [82];

(231) укр. *Розчулений і схвилюваний, він тиснув обома руками Куликову широку, тверду долоню і вперше за весь цей час його обличчя **посвітліло*** [82].

3. Дієслова, що позначають зміну температури, укр. *потеплішати, похолодати* і т.п.

(232) укр. *Надворі стихло й **потеплішало**; тихий вітер ледве шелестів сухим вишневим листом* [82];

(233) укр. *На небо наскочили хмарки, одразу **похолодало**, і Черемош зробився чорним* [82].

4. Дієслова, що виражають зміну емоційного стану або настрою, укр. *повеселіти, посерйознішати* і т.д.

(234) укр. *Ватага вся **повеселіла**, Горілка з пляшок булькотіла, Ніхто ні каплі не пролив* [82];

(235) укр. ***Посерйознішали**, задумались юні заробітчани над хліборобською долею* [82].

5. Дієслова, що позначають припинення протікання дії або стану, укр. *погаснути, потьмяніти* і ін.

(235) укр. *Недогарок спалахнув, затріщав, впав у підсвічник і одразу **погас*** [82];

(236) укр. *Картини, акварелі, гравюри, офорти [...] Час поклав на них свій невблаганний відбиток. Місцями вони пожовкли, **потьмяніли**, вигоріли* [82].

6. Дієслова, що виражають зниження ступеня інтенсивності протікання дії або стану, укр. *понижуватися, порідіти* і т.п.

(237) укр. — *Яке непоштиве вдалось, — здивувався Палилюлька, і голос його вкрадливо **понизився**: — Ану, хлопці, всипте йому з десяток, щоб не був таким розумним* [82];

(238) укр. *Ліс несподівано **порідів**, і Федір Якович вийшов у поле* [82].

Не менш продуктивним і вживаним є префікс *о-*. Семантичне поле дієслів, що сполучаються з даним префіксом відрізняється різноманітністю дієслівної семантики.

1. Дієслова, що позначають повернення до життя або перехід до смерті: *ожити, омертвіти*.

(239) укр. *Страшно було дивиться на його мертвого, а ще страшніш було бачить, як він **ожживав** [...] [82];*

(240) укр. *Сухе, змарніле обличчя [Оксани] посіріло і ніби **омертвіло** [82].*

2. Дієслова, що виражають зовнішній прояв емоційного стану, що настає під впливом негативних зовнішніх чинників, укр. *окам'яніти, остовніти, оціпеніти* і ін.

(241) укр. *Наче боячись **окаменіти**, Христина ворухнула станом, зміряла блискавичним поглядом парубка і кинулась бігцем од нього [82];*

(242) укр. *Поява Запорожця так вразила Вітрову, що вона в першу хвилину навіть не розгубилася, а просто **остовніла** [82].*

3. Дієслова, що виражають оволодіння ким-небудь або чим-небудь, зокрема дієслово *опанувати*.

(243) укр. *Максим **опановував** складні вправи на натягнутому канаті, жонглював [82];*

(244) укр. *Кмітливий і працьовитий Микола Снігур швидко **опанував** ковальську справу [82];*

(245) укр. *День за днем і вона потроху **опанувала** тією премудрістю [писати] [82].*

4. Дієслова, що позначають занепад сил, напр., укр. *ослабнути, одряхліти* і т.д.

(246) укр. *Сталося так, що раптом **ослабіли** в нього руки, і він упав на підлогу кволий і безпомічний, мов дитя [82];*

(247) укр. *Всю дорогу Купріян лежав під кожухом, нічого не їв, не пив і **ослаб** так, що старший брат підводив його попід руки [82];*

(248) укр. — *Я, можна сказати, **одряхлів** тільки духом [...], — повідомив Геннадій [82].*

6. Дієслова, що виражають зникнення людей або предметів, які заповнювали певний простір: *опорожнити, опустіти* і ін.

(249) укр. *Не кожному й по чарці стало, як пляшка й **опорожніла** [82];*

(250) укр. *Все потягло, що робити уміло, На косовицю; село **опустіло** [82].*

Префікс *роз-* здатний формувати всі чотири інхоативні ознаки, включаючи завершеність переходу в інший стан. При цьому, даний префікс поєднується, переважно, з тими ж семантичними групами дієслів, що і при вираженні інших ознак інхоативності. Слід також зазначити, що, в більшості своїй, для передачі значення завершеності префікс *роз-* приєднується до зворотних дієслів.

1. Дієслова, що позначають різні психофізіологічні процеси і їхній зовнішній прояв, напр., укр. *розчервонітися, розвеселитися, розбуянитися* і т.д.

(251) укр. *За ті три дні її і не пізнати: запали очі, набрякли-розчервонілись* [82];

(252) укр. — *Наші тато, як розвеселяться, все люблять про того чумака розказувати, що вперше біля моря опинивсь та хотів воли напоїти* [82];

(253) укр. — *Батькові треба було розповісти. Цей «друг» занадто вже розбуянявся* [82].

2. Дієслова, що виражають зміну обсягу, довжини, ваги, наприклад, укр. *розпростатися, розширитися, розрівнятися* і т.д.

(254) укр. *Ліворуч, між дорогою і річкою, тяглась [...] смужка галявини, яка то вузчала, то розширялась* [82];

(255) укр. — *Хто тебе сорочкою отак погано перев'язав? — А я сам [...] — Він підняв поранену руку догори, і на ній почала розкручуватися, розпростуватися сорочка* [82];

(256) укр. *Синє, глибоке небо розгортало своє безкрає поле, немов казало: котись по мені куди хоч і як хоч, — я буду розстилатись, розрівнюватись перед тобою* [82].

Незважаючи на те, що префіксу *за-* більш властивий вираз починального інхоативного значення, даний префікс в поєднанні з певною кількістю дієслівних основ здатний позначати ознаку завершеності переходу в інший стан:

1. Дієслова, що виражають припинення реалізації дії/стану, головним чином, пов'язану зі звуковими явищами, наприклад, укр. *затихати, замовкати, заглухнути* тощо.

(257) укр. *Чути було, як Проць приспівував [...] Як доходив до хати, то замовкав, а на воротах геть **затих*** [82];

(258) укр. *Крізь гущавину дерев миготіли зірки [...] Грім то **заглухав**, то знов озивався десь здалеку* [82];

(259) укр. *На вулицях **заглух** стукіт та гуркіт* [82].

Іншим нетиповим для вираження значення завершеності префіксом є префікс *с-/з-*. Для передачі даної інхоативної ознаки цей префікс приєднується тільки до однієї семантичної групи дієслів, так як є непродуктивним і рідко вживаним.

1. Дієслова, що виражають зовнішній прояв психофізіологічного стану, наприклад, укр. *схвилювати, змокнути, спітніти* і ін.

(260) укр. *Щоб здобути руку цю дівочу, Пройду я світ від півдня до півночі, Своїм човном **схвилюю** всі моря, Здобуду світ, корону, перли, славу* [82];

(261) укр. *У старих паперах комсомольці знайшли повідомлення, що дуже їх **схвилювало*** [82];

(262) укр. *Вони бігли в подвір'я, скакали в калюжу, як були в одежі, й качалися там в якійсь гарячковій нестямі, щоб краще **змокнуть** і не боятись скакати в огонь* [82];

(263) укр. *Дощ був густий і навальний [...] Федір таки добре **змок*** [82].

Завершеність переходу з одного стану в інший висловлює закінченість дії, при цьому, не вказуючи на тривалість її протікання. Найчастіше, дієслова, які виражають цю семантичну ознаку, позначають моментальність здійснення процесу переходу. Слід також зазначити, що семантичні групи дієслів, що сполучаються з вищеперерахованими префіксами, в більшості своїй, висловлюють схожі значення, а наявні відмінності не представляються істотними. Але, крім уже згаданих префіксів, що виражають цей показник, можуть вживатися і інші префікси.

Інхоативні дієслова, поділені за ступенем настання

Мови Лексико-семантична група	Англійська		Українська		Приклади
	Кільк. один.	%	Кільк. один.	%	
Дієслова з починальним вираженням інхоативності	36	36	73	36	англ. <i>blow up</i> ‘зірватись’, укр. <i>закричати</i>
Дієслова з частковим вираженням інхоативності	-	-	51	25	укр. <i>призабути</i>
Дієслова з поступовим вираженням інхоативності	57	57	32	6	англ. <i>draw in</i> ‘темніти’, укр. <i>опуститись</i>
Дієслова із завершеним вираженням інхоативності	7	7	47	23	англ. <i>tear down</i> ‘понестись’, укр. <i>почорніти</i>
Всього	100	100	203	100	

Емпіричний корпус англійських ІД із постпозитами та українських ІД з префіксами складається з 303 слів (100 дієслів англійської мови та 203 дієслова української).

Дієслова англійської та української мов можна поділити на 3 ступені: «починальне вираження інхоативності» – дієслово позначає моментальну інхоативну дію, яка одразу ж здійснюється, «поступове вираження інхоативності» – інхоативна дія почалась, але знаходиться на поступовому етапі вираження «завершене вираження інхоативності» – дія знаходиться на своєму фінішному ступені позначення інхоативності.

Щодо української мови, доцільно створити ще ступінь «часткового вираження інхоативності», так як за допомогою префіксів українські дієслова мають змогу утворювати більше значень. Інхоативні дієслова утворюються за

допомогою наступних префіксів: *за-*, *по-*, *про-*, *роз-*, *при-*, *з-*, *с-*, *о-*. В англійській мові неможливо виділити ступінь «часткового вираження інхоативності», так як значення дієслів збігається зі значенням «поступового вираження інхоативності».

Висновки до розділу 3

В третьому розділі розглянуто здійснено поділ ІД за їхніми словотвірними особливостями, визначено кількісну характеристику та проаналізовано кількісні дані, що були отримані в результаті дослідження.

1. Засоби вираження різних ступенів інхоативності в англійській та українській мові відрізняються. По-перше, в зв'язку з словотвірними особливостями двох мов, англійська мова формує своє починальне значення та різні етапи початку дії за допомогою постпозитів *up*, *out*, *on*, *in*, *off*, *down*, *away*, *forth*, *over*, *back*, *around*, *forward*, *ahead*, *to*, коли, в свою чергу в українській мові це відбувається за рахунок префіксів *за-*, *по-*, *про-*, *роз-*, *при-*, *з-*, *с-*, *о-*.

2. Найбільшою продуктивністю в англійській мові характеризується утворення інхоативного значення при сполученні із постпозитом *out*, в свою чергу для української мови найбільш характерне утворення інхоативності із префіксом *за*.

3. Дієслова, утворені за допомогою постпозитів в англійській мові та префіксів в українській мові переважно утворюють значення конкретної дії, стану, переміщення в просторі, звукових явищ, процесів сприйняття, психофізіологічних процесів, багатофазної дії, природних, органічних процесів, стрімкого руху, зміну положення предмета в просторі, значення зміни обсягу ваги, довжини. Дані значення актуалізуються як в англійській, так і українській мовах. Але враховуючи, що українська мова має більшу сполучуваність дієслів з префіксами, ніж дієслова англійської мови з постпозитами, то дані значення характерні для більшої кількості ІД саме української мови.

4. В англійській мові ступінь «поступового вираження інхоативності» включає в собі найбільшу кількість сполучень постпозитів із дієсловами, що нараховує 57% із 100% можливих. В українській мові, найбільш численним є

ступінь «починального вираження інхоативності», і, відповідно, 36% із 100% можливих. Наступними за кількістю йде ступінь «починального вираження інхоативності» в англійській мові (36%) та ступінь «часткового вираження інхоативності» в українській мові (25%), коли, в свою чергу даний ступінь не виражений в англійській мові (0%). Ступінь «завершеного вираження інхоативності» в англійській мові нараховує 7%, що вважається найменш чисельним із усіх виділених ступенів коли в українській мові це 23%. Найменш численним ступенем вираження інхоативності в українській мові є ступінь «поступового вираження інхоативності» –16%.

5. Слід також зазначити, що семантичні групи дієслів, що сполучаються з вищеперерахованими постпозитами та префіксами, в більшості своїй, висловлюють схожі значення, а наявні відмінності не представляються істотними. Але, крім уже згаданих постпозитів і префіксів, що виражають цей показник, можуть вживатися і інші постпозити і префікси.

ВИСНОВКИ

1. Починальність – це основне фазове значення в протіканні дії або стану, яке є базовою формою аспектуальності. В актуалізації значення починальності в англійській мові беруть участь різні мовні засоби – лексичні, словотворчі, синтаксичні. Дієслова починання можуть мати еволютивне та нееволютвне значення. Еволютивне значення передбачає поступове накопичення властивостей, яке призводить до виникнення нової ситуації. Нееволютивне значення, в свою чергу, поділено на два підтипи – контактне та неконтактне. Контактний підтип вказує на момент появи ситуації, яка раніше не була згадана. Неконтактний підтип виявляє перші признаки інхоативного значення.

2. ІД виражаються аналітичним та синтетичним способом. Англійська мова характеризується сильнішою тенденцією до аналітичного вираження дієслова. В свою чергу, українська мова характеризується синтетичністю.

3. ІКД характеризуються початком та становленням дії. Для ІД характерна фаза початку, а каузація пов'язана із появою, яка мотивована активним виробником дії. Базова каузативна ситуація виглядає у наступній ФТ: «Х каузує Y виконувати дію».

ПІД характеризуються придбанням, яке є основною ознакою інхоативності. Базова ФТ ПС виглядає так: «Y має Z». В даному випадку, придбання характеризується великою кількістю зв'язків, які визначають відношення між володарем (набувачем) і об'єктом, що здобувається.

4. Семантично ІД англійської та української мов можна розподілити на 3 класифікації. Перша класифікація характеризує ІД, які позначають різне значення за рівнем миттєвості. Дану групу поділено на 2 підгрупи – моментальне інхоативне настання, підгрупа яких вміщує в собі ІД з миттєвим починанням та підгрупа дієслів поступового інхоативного настання, які характеризуються плавним зачиненням значенням.

Наступна класифікація поділяє ІД англійської та української мови за кількістю значень, тому було сформовано 2 групи – група власне інхоативних дієслів, яка характеризується домінантним починальним значенням та група

квазі інхоативних дієслів, дієслова якої характеризуються іншими значеннями, в тому числі, інхоативним.

Третя класифікація описує та ділить по групах ІД англійської та української мов, які виражають психоемоційний стан особи.

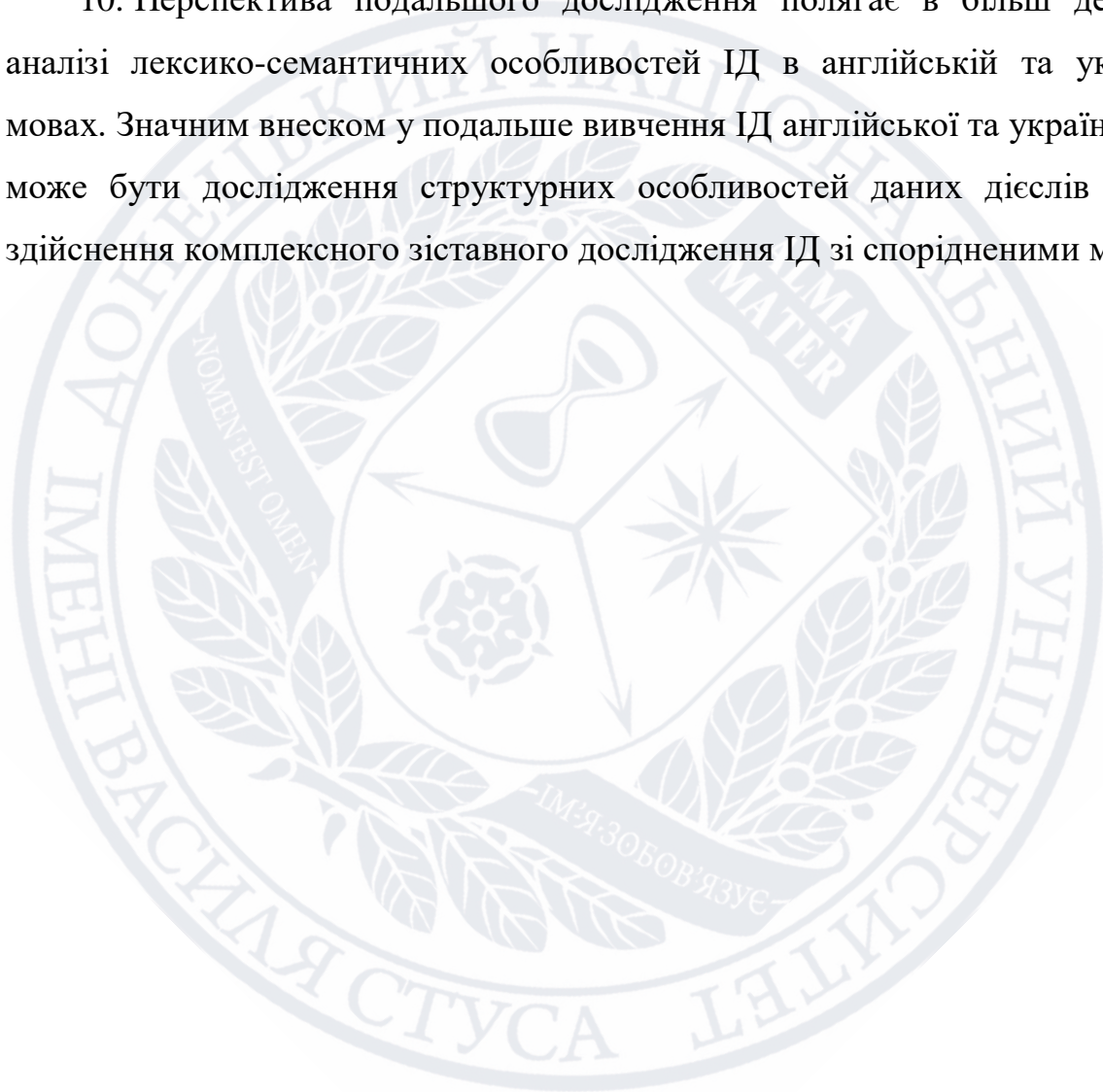
6. Семантика досліджуваних ІД з моментальним інхоативним настанням та поступовим інхоативним настанням демонструє неоднорідність. Найбільш продуктивними серед них в англійській та українській мовах є ІД, які відносяться до другої групи, що складає 65% в англійській мові та 73% в українській мові, а до першої групи відносять 35% ІД англійської мови та 27% ІД української мови. Наступні ІД також не характеризуються однорідністю. Із загальної вибірки всього 17,65% в англійській та 23,8% в українській склали власне ІД та 82,35% в англійській, 76,2% в українській – квазі ІД. Класифікація ІД за психоемоційним станом особи включає в собі 72 одиниць, що склало 16% від загальної вибірки відповідно.

7. Засоби утворення інхоативності в англійській та в українській мові відрізняються. Так, англійська мова утворює інхоативність за допомогою постпозитів *up* (14%), *out* (20%), *on* (18%), *in* (17%), *off* (8%), *down* (5%), *away* (3%), *forth* (3%), *over* (2%), *back* (1%), *around* (2%), *forward* (3%), *ahead*, *to*, коли українська формує інхоативність за допомогою префіксів *за-* (32,86%), *по-* (26,43%), *про-* (26,43%), *роз-* (12,14%), *при-* (8,57%).

8. Найбільшою продуктивністю в англійській мові характеризується утворення інхоативного значення при сполученні із постпозитом *out*, в свою чергу для української мови найбільш характерне утворення інхоативності із префіксом *за-*. Враховуючи, що англійська та українська мови формують своє інхоативне значення по-різному, поділ в досліджуваних мовах відбувається окремо. Згідно словотвірним засобам англійської мови, найбільш поширеним є сполучення постпозита *up* і дієсловом. Українська мова характеризується утворенням інхоативного значення за допомогою найбільш поширеного префікса *за-*, що додається до дієслова.

9. Утворенні ІД за допомогою постпозитів в англійській мові та префіксів в українській мові можна поділити на 4 ступені вираження починальності. В англійській мові ступінь «поступового вираження інхоативності» включає в собі найбільшу кількість сполучень постпозитів із дієсловами, що нараховує 57%. В українській мові, найбільш численним є ступінь «починального вираження інхоативності», що складає 36%.

10. Перспектива подальшого дослідження полягає в більш детальному аналізі лексико-семантичних особливостей ІД в англійській та українській мовах. Значним внеском у подальше вивчення ІД англійської та української мов може бути дослідження структурних особливостей даних дієслів і, також, здійснення комплексного зіставного дослідження ІД зі спорідненими мовами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авилова Н. С. Вид глагола и семантика глагольного слова : дис. канд. фил. наук : 10.02.17 / Н. С. Авилова. Москва, 1976. 280 с.
2. Акимова Т. Г. О ядре и периферии ФСП аспектуальности во французском и английском языках / Т. Г. Акимова. // Вопросы сопоставительной аспектологии. 1978. №3. С. 75–88.
3. Ананьева Н. Е. Категория ‘начало’ в русском и других славянских языках / Н. Е. Ананьева. // Славянский альманах. 2011. №2. С. 99–104.
4. Апресян Ю. Д. Лексическая семантика. Синонимические средства языка / Ю. Д. Апресян., 1974. 386 с.
5. Балин Б. М. Немецкий аспектологический контекст в сопоставлении с английским. / Б. М. Балин. Калининград : Калининградский государственный университет, 1969. 432 с.
6. Балин Б. М. Понятие линейного аспектологического поля / Б. М. Балин. // Проблемы германской Филологии. 1968. С. 14–20.
7. Бондарко О. В. Аспектуальность. Длительность. // Теория функциональной грамматики / О. В. Бондарко. Ленинград : Наука, 1987. 124 с.
8. Бондарко О. В. Теория функциональной грамматики: Введение. Аспектуальность. Временная локализованность. Таксис / О. В. Бондарко. Ленинград: Наука, 1987. 348 с.
9. Бондарко О. В. Функциональный анализ категорий грамматики: предмет и метод / О. В. Бондарко. // Проблемы функциональной грамматики. Категории морфологии и синтаксиса в высказывании. 2000. №23. С. 3–35.
10. Борисенко И. И. Английский язык в международной документации (право, торговля, дипломатия) / И. И. Борисенко, Л. И. Евтушенко. Киев, 2001. 480 с.
11. Борисова М. А. К вопросу о расхождениях грамматических категорий в разных языковых культурах / М. А. Борисова. // Вестник МГУ. 2003. №4. С. 91–103.

12. Божеску М. Г. Інгресія та інхоативність як кореляти зачинної фазовості у сучасній англійській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10. 02. 04. / Божеску Маріан Георгійович. Львів, 2006. 23 с.

13. Викторова-Орлова Л. В. К вопросу об аналитическом способе выражения начинательности в современном английском языке / Л. В. Викторова-Орлова. // Вопросы романо-германского языкознания. 1974. №5. С. 34–41.

14. Викторова-Орлова Л. В. К вопросу о выражении значения начала действия/ состояния в английском языке / Л. В. Викторова-Орлова. // Проблемы аспектологии. 1977. №3. С. 53–66.

15. Володарская Э. Ф. Языковая изменчивость: лингвистические и экстралингвистические аспекты. Инновационные процессы в современном английском языке / Э. Ф. Володарская. // Вопросы филологии. 2004. №2. С. 35– 51.

16. Воротнікова І. Г. Функціонально-семантичне поле починальності в німецькій мові у зіставленні з англійською мовою : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.17 «порівняльно-історичне і типологічне мовознавство» / Воротнікова Інна Григорівна Донецьк, 2000. 19 с.

17. Войтовська О. В. Словотвірні засоби вираження інхоативності в дієсловах англійської та української мов. [Електронний ресурс] / Ольга Вікторівна Войтовська // Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса. 2019. Режим доступу до ресурсу: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/6674>.

18. Гухман М. М. Глагольные аналитические конструкции как особый тип сочетаний частичного и полного слова / М. М. Гухман. // Вопросы грамматического строя. 1955. №5. С. 23–35.

19. Долинина И. Б. Количественная аспектуальность и характер актантов / И. Б. Долинина. // Предложение и текст: семантика, прагматика и синтаксис. 1988. С. 28–31.

20. Залужна О. О. Привативні дієслова в англійській та українській мовах : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17 / Ольга Олексіївна Залужна. Донецьк, 2014. 283 с.

21. Катлинская Л. П. Проблема слова и словообразование / Л. П. Катлинская. // Филологические науки. 2003. №3. С. 103–110.

22. Комарова О. А. Функционально-семантическая категория аспектуальности в английском языке / О. А. Комарова. // Спорные вопросы английской грамматики. 1988. №2. С. 40–53.

23. Кузнецов А. М. Некоторые теоретические проблемы семантики последних десятилетий / А. М. Кузнецов. // Лингвистические исследования в конце 20в. – Сборник обзоров. 2000. С. 173–185.

24. Кузнецова М. В. Категория начинательности в русском языке в сопоставлении с французским (на материале глаголов и глагольно-именных словосочетаний) / М. В. Кузнецова. // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Лингвистика. 2002. №15. С. 7

25. Кушлик О. П. Дериваційна спроможність відприкметникових інхоативних дієслів на позначення кольору // Вісник Прикарпатського національного університету. Івано-Франківськ : Видавництво Прикарпатського національного університету, 2012. Вип. XXXVI–XXXVII. Філологія. С. 71–78.

26. Кушлик О. П. Параметри словотвірної парадигми відприкметникових інхоативних суфіксальних дієслів зі значенням психічного стану суб'єкта в українській мові // Лінгвістичні дослідження: Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Харків, 2013. Вип. 33. С. 93–102.

27. Кушлик О. П. Параметри словотвірної парадигми відприкметникових інхоативних суфіксальних дієслів зі значенням психічного стану суб'єкта в українській мові // Лінгвістичні дослідження: Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Харків, 2013. Вип. 33. С. 93–102.

28. Леміш Н. Каузативне дієслово як універсальний засіб граматикалізації каузації в різноструктурних мовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук / Леміш Н. Київ, 2013. 15 с.

29. Маслов Ю. С. Избранные труды: Аспектология. Общее языкознание / Ю. С. Маслов. Санкт - Петербург: Языки славянской культуры, 2004. 848 с.

30. Михайленко В. В. Семантика інгресивності в українській мові / В. В. Михайленко. // Науковий Вісник Чернівецького університету. 2003. №170. С. 119–123.

31. Мустайоки А. Аспектуальность в теории функционального синтаксиса / А. Мустайоки. // Die Grammatischen Korrelationen. Graz: Institut fur Slawistics, 2004. С. 29–34.

32. Навроцька Н. А. Методологічні основи дослідження семантики дієслів, які виражають психоемоційний стан особи, в англійській, німецькій, іспанській та українській мовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук / Навроцька Наталія Анатоліївна. Донецьк, 2013. 18 с.

33. Навроцька Н. А. Семантичні особливості інхоативних дієслів, які виражають психоемоційний стан особи, у зіставному аспекті : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук / Навроцька Наталія Анатоліївна. Донецьк, 2013. 12 с.

34. Нармирьян Л. Г. Семантическая категория инхоативности и средства её выражения (на материале английского, русского и армянского языков) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.19 / Нармирьян Люся Грантовна. Ереван, 1983. 142 с.

35. Недялков В. П. Начинательность и средства ее выражения в языках разных типов / В. П. Недялков // Теория функциональной грамматики: Введение, аспектуальность, временная локализованность, таксис / В. П. Недялков., 2003. С. 180–195.

36. Недялков В. П. «Основные типы начинательных глаголов: инхоативы, ингрессивы, инцептивы» / В. П. Недялков // В сб.: И.п. Сусов и др. (ред.). Языковое общение и его единицы. Межвузовский сборник научных трудов. /

В. П. Недялков. Калининград: Калининградский государственный университет, 1986. С. 124–134.

37. Нематова И. Ю. Функционально-семантическое поле инхоативности в русском и английском языках : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. Наук : спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / Нематова Ирина Юнусовна. Душанбе, 2009. 26 с.

38. Нурмухамедов А. Выражение начинательности глагольного действия в современном немецком и узбекском языках : автореферат диссертации кандидата филологических наук : 10.02.04 / А. Нурмухамедов. Ленинград, 1976. 22 с.

39. Первакова А. Способы выражения начальной фазы действия в русском языке : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук / Первакова А., 1987. 21 с.

40. Петрухина Е. В. Аспектуальные категории глагола в русском языке в сопоставлении с чешским, словацким, польским и болгарским языками. / Е. В. Петрухина. // Издательство МГУ. 2012. №2. С. 34–41.

41. Петрухина Е. В. Выражение начальной и конечной границ действия в славянских языках / Е. В. Петрухина. // Язык, сознание, коммуникация сборник научных статей к юбилею профессора Наталии Евгеньевны Ананьевой. 2017. С. 235–247.

42. Протогенова О. С. Способы обозначения начинательности в русском и английском языках : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.01 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / Протогенова Ольга Станиславовна. Ташкент, 1985. 21 с.

43. Садырова Г. К. Категория инхоативности в русском и кыргызском языках : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.20 «сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / Садырова Гулзат Камчыбековна. Бишкек, 2012. 27 с.

44. Чанышева Г. А. Посессивные глаголы в английском и немецком языках : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.17 / Чанышева Галия Ахметовна. Донецк, 2000. 21 с.

45. Чевельгина Н. Ф. Инхоативные глаголы и соотносительные сочетания в отношении к словопроизводству / Н. Ф. Чевельгина. // Семантические классы русских глаголов. 1982. С. 77–83.

46. Шенцова И. В. Шорский глагол. Функционально-семантическое исследование : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.06 / Шенцова Ирина Витальевна. Москва, 1998. 24 с.

47. Шустова С. Функциональные варианты начинательности и завершительности действия (на примере глаголов с приставкой за- в русском языке) / С. Шустова. // Исследовательский журнал русского языка и литературы. 2013. №2. С. 65–79.

48. Almog J. Demonstratives: an Essay on the Semantics, Logic, Metaphysics, and Epistemology of Demonstratives and Other Indexicals. / J. Almog, J. Perry // Themes from Kaplan / J. Almog, J. Perry., 1989. P. 481–564.

49. Anderson J. M. The Grammar of Case. Towards a Localistic Theory. Cambridge: Cambridge University Press. 2000.

50. Arsenijevič B. Studies in the Composition and Decomposition of Event Predicates / B. Arsenijevič B. Gehrke, R. Marín. // Studies in Linguistics and Philosophy. 2013. №2. P. 43–45.

51. Bale A. Quantifiers and Verb Phrases: An Exploration of Propositional Complexity // Natural Language & Linguistic Theory. 2007. №25. P. 447–483.

52. Borik O. Aspect and Reference Time. Oxford University Press. 2006. №2. P. 27–29.

53. Carnap R. Meaning and Necessity: A Study in Semantics and Modal Logic. University of Chicago Press. 2007.

54. Chierchia G. A Semantics for Unaccusatives and its Syntactic Consequences. // The Unaccusativity Puzzle. Explorations of the Syntax-lexicon Interface. 2003. P. 60–84.

55. Choi J. On the Universality of Aspectual Classes: Inchoative States in Korean. // *Taming the Tame Systems*. 2015. №3. P. 123–135.
56. Copley B. Theories of Causation should inform Linguistic theories and vice versa. // *Causation in Grammatical Structures*. 2014. P. 11–57.
57. Deborah K. Inchoativity in the English Language // *Open Linguistics*. 2014. №1. P. 788–799.
58. Egan T. Cross-linguistic Correspondences : from Lexis to Genre. // *Studies in Language Companion series*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 2017. №8. P. 23–31.
59. Farber J. The Semantics of Causative Verbs. Rutgers University. 1999. №4. P. 29–33.
60. Gillon B. Implicit Complements: a Dilemma for Model Theoretic Semantics. *Linguistics and Philosophy*. 2012. №35. P. 313–359.
61. Haspelmath, Martin. More on the Typology of Inchoative/Causative Verb Alternations. In *Causatives and Transitivity*. Amsterdam: John Benjamins. 2000. №2. P. 11–16.
62. Kallulli D. A Unified Analysis of Passives, Anticausatives and Reflexives // *Empirical Issues in Formal Syntax and Semantics*. 2006. №6. P. 201–225.
63. Katz G. On the Stativity of the English Perfect // *Perfect Explorations*. 2003. № 6. P. 205–234.
64. Koontz-Garboden A. Monotonicity and the Semantics of Word Formation // *SOAS seminar series*. 2007. №4. P. 77–138.
65. Koontz-Garboden A. The Lexical Semantics of Derived Statives // *Linguistics and Philosophy*. New York: Atlantic group, 2010. P. 285–324.
66. Leech G. *Towards a Semantic Description of English* // London : Longman. 2001. P. 21–26.
67. Levin B. Aspect, Lexical Semantic Representation, and Argument Expression // *General Session and Parasession on Aspect*. 2000. №26. P. 413–429.

68. McCawley J. D. Syntactic and Logical Arguments for Semantic Structures // Three Dimensions in Linguistic Theory / J. D. McCawley. Tokyo: Academic Press, 1973. P. 151–168.
69. Montrul S. Transitivity Alternations in Second Language Acquisition. Toward a Modular View of Transfer // Studies in Second Language Acquisition. 2000. №22. P. 229–274.
70. Murmann M. Inchoative Emotion Verbs in Finnish : Argument Structures and Collexemes / Murmann Maximilian. Helsinki, 2018. 245 p.
71. Pedersen W. A. Inchoative Verbs and Adverbial Modification: Decompositional and Scalar Approaches : Pedersen Walter A. – McGill University, Montreal, 2014. 213 p.
72. Piñón C. Aspectual Composition With Degrees. // In L. McNally and C. Kennedy. 2008. P. 183–219.
73. Piñón C. A Finer Look at the Causative-Inchoative Alternation // Adjectives and Adverbs: Syntax, Semantics and Discourse. 2008. №3. P. 183–219.
74. Pykkänen L. On Stativity and Causation // Events as Grammatical Objects: The Converging Perspectives of lexical Semantics and Syntax. 2000. P. 417–445.
75. Svenonius P. Russian Prefixes are Phrasal // Proceedings of Formal Descriptions of Slavic Languages. 2008. №5. P. 526–537.
76. Verhoeven E. Agentivity and Stativity in Experiencer Verbs // Linguistic Typology. 2010. №14. P. 213–251.
77. Voitovska O. Semantic Features of Inchoative Verbs in the English and Ukrainian Languages [Електронний ресурс] / Olha Voitovska // “English In Interdisciplinary Context Of Life-Long Education”. 2019. Режим доступу до ресурсу: <http://englishcontext.kpnu.edu.ua/2019/04/05/semantic-features-of-inchoative-verbs-in-the-english-and-ukrainian-languages/>.
78. Yamaguchi T. Lexical Semantic Analysis of Causative/Inchoative Alternation in Japanese: A Preliminary Investigation of Subclasses of Verbs / Yamaguchi Toshiko Malaya, 1998. 168 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

79. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
80. Кортни Р. Английские фразовые глаголы. Англо-русский словарь / Р. Кортни. М. : Рус.яз., 2004. 563 с.
81. Словник української мови / Під ред. І. К. Білодіда та ін. : у 10 т. К. : Наук. думка, 1970. 7926 с.
82. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980) [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://sum.in.ua/>
83. Cambridge Dictionary [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://dictionary.cambridge.org/>
84. Longman Active Study Dictionary. London: Pearson Longman, 2010. 1040 с. (5).
85. Longman Dictionary of Contemporary English [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://www.ldoceonline.com/>
86. Macmillan Dictionary [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://www.macmillandictionary.com>
87. Merriam-Webster Dictionary [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://www.merriam-webster.com>
88. The Oxford English Dictionary [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://en.oxforddictionaries.com/>
89. The Free Dictionary [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <https://www.thefreedictionary.com>
90. Your Dictionary [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: www.yourdictionary.com

СПИСОК ТЕКСТОВИХ ДЖЕРЕЛ

91. Austin J. Pride and Prejudice / Jane Austin. Vacaville: Bounty Books, 2000. 329 p.
92. Dreiser T. Jennie Gerhardt / Theodore Dreiser. Seattle: USABook, 1995. 592 p.

93. Galsworthy J. The Forsyte Saga / John Galsworthy. New York: Wordsworth Editions, 1921. 912 p.
94. Galsworthy J. The Man of property / John Galsworthy. London: Print centre, 1946. 735 p.
95. Gordon N. The Death Committee / Noah Gordon. Eastbourne: Gardners Books, 2003. 338 p.
96. Hemingway E. Farewell to Arms / Ernest Hemingway. Boston: Classical Literature, 1970. 355 p.
97. Maugham W. The Theatre / William Maugham. London: Pan Books, 1996. 304 p.
98. Mitchell M. Gone With the Wind / Margaret Mitchell. London: Pan Books, 2005. 1924 p.
99. Rosenshaft J. Book of Public Policy / Jack Rosenshaft. London: Greenwood, 1991. 442 p.
100. Tolkien J. The Hobbit / John Tolkien. New York: Harper Collins, 2001. 300 p.